

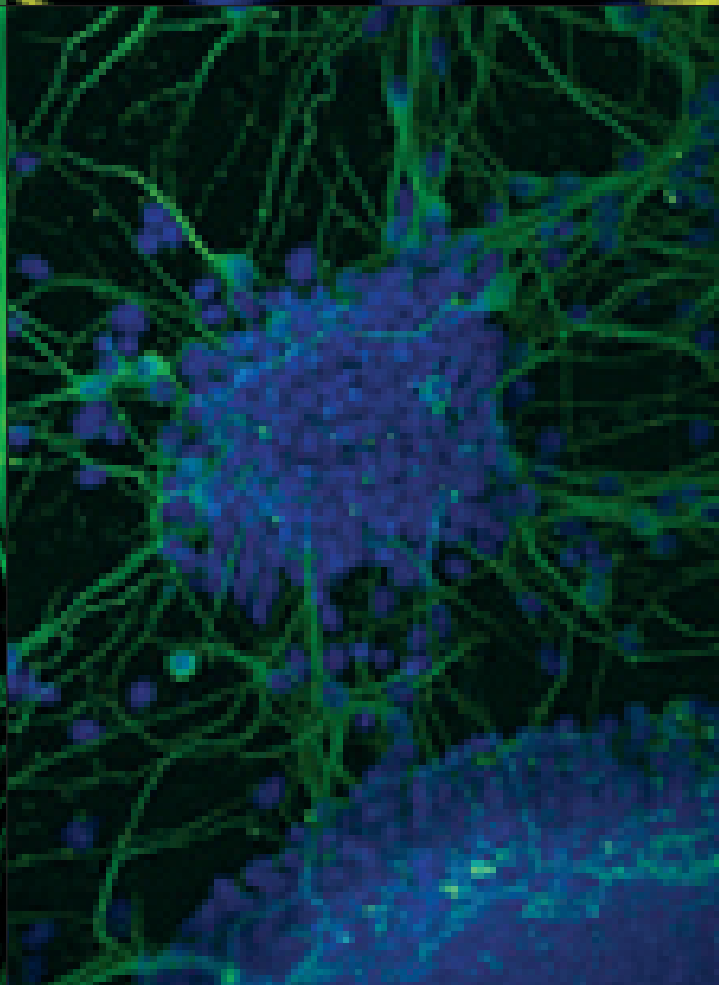
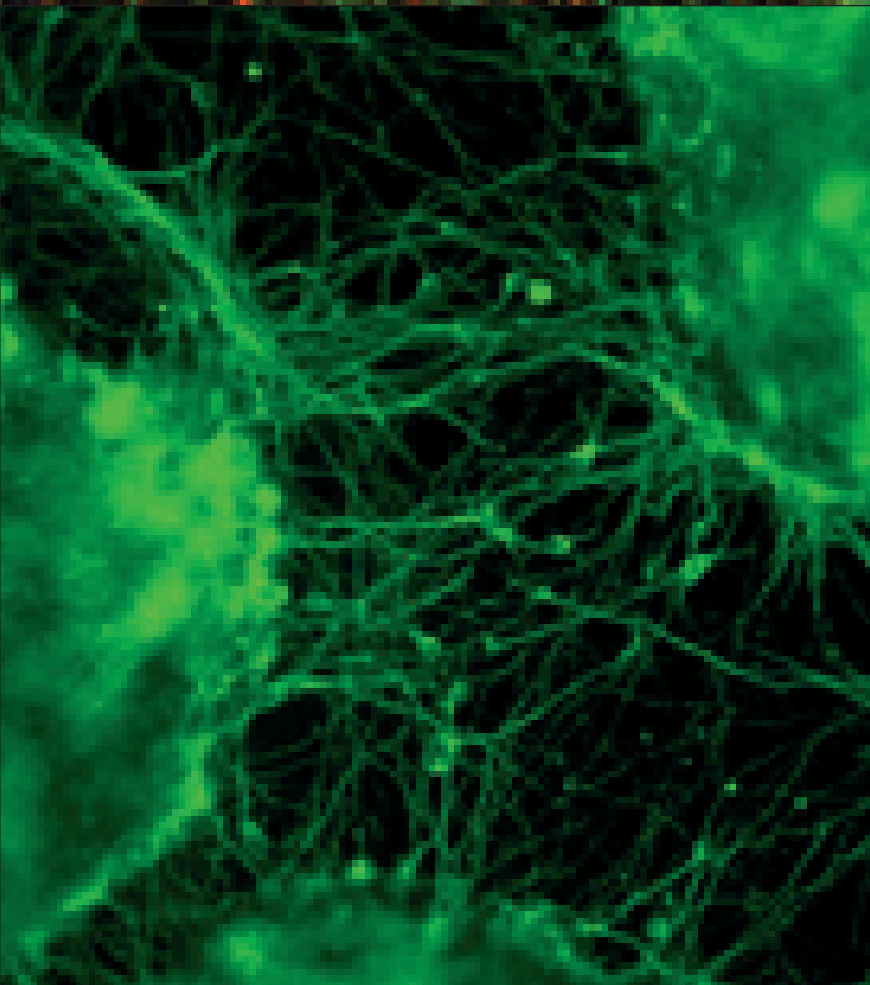
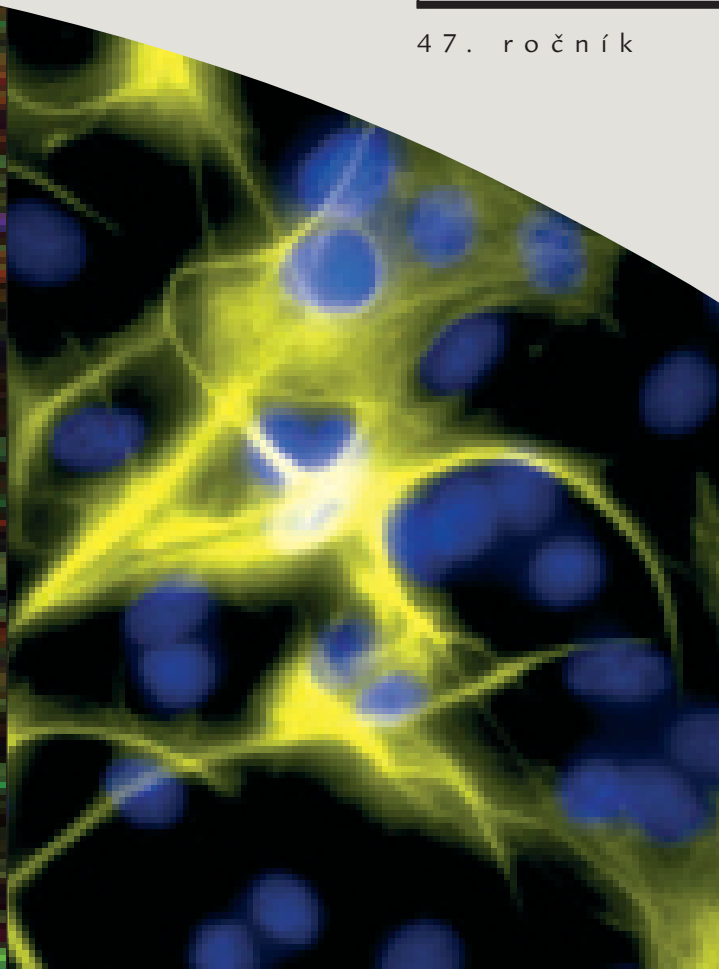
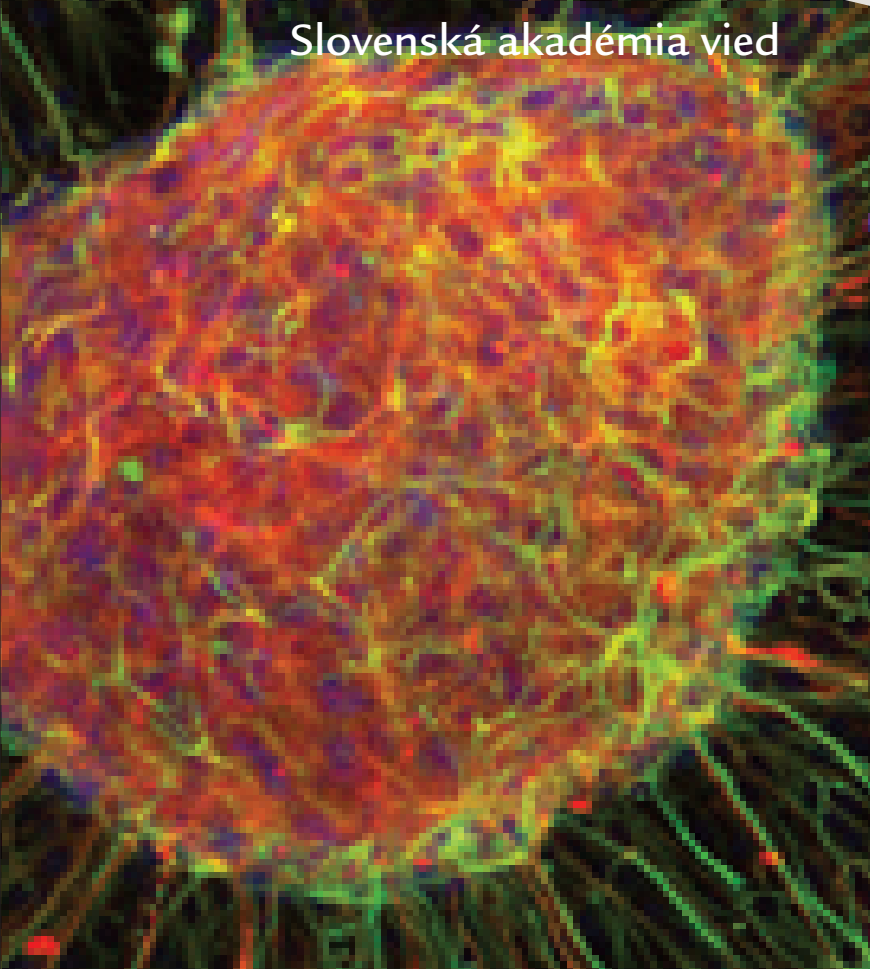

SPRÁVY SAV

6. 2011

Slovenská akadémia vied

47. ročník

V TOMTO ČÍSLE

ZO ŽIVOTA SAV

- Nepretrúšená ťafeta vedy **1**
 Chuť mlade poznávať a tvoriť **7**
 Desaťročná tradícia **9**
 Dokumentujú podobu krajiny **9**
 Tradícia darovania krvi **16**

OSOBNOSTI VEDY

- Po cestách objavovania a poznania **2**

UDALOSTI

- Tolerancia z rôznych pohľadov **6**
 Pre kvalitu života ľudstva **8**
 Pre kvalitu života ľudstva **15**

PUBLICISTIKA

- So slovenskou literatúrou v Madride **10**

KONTAKTY

- Pohyb myšlienok, diel a teórií **11**
 Čo sa skrýva pod akronymom
 ETNOFOLK **12**

KONFERENCIE

- Dreviny vo verejnej zeleni **13**
 Liszt v európskej hudobnej kultúre **14**
 Venované Júliusovi Nogemu **14**

ZAÚJÍMAVOSTI VEDY

- Kométa so „slovenskými koreňmi“ **15**

DOKUMENTY 16

V kníhkupectve Artforum v Bratislave 24. mája t. r. prezentovali monografiu *Občianstvo, participácia a deliberácia na Slovensku: teória a realita* (VEDA, 2010), ktorá vznikla na pôde Ústavu výskumu sociálnej komunikácie SAV s podporou Centra excelentnosti SAV pre výskum a rozvoj občianstva a participácie – sprava moderátor podujatia prof. Mikuláš Huba, prof. Miroslav Kusý, Egon Gál a Dušan Ondrušek, ktorí knihu predstavili, a editorka publikácie prof. Jana Plichtová. Foto: Vladimír Šmihula

Tohtoroční víťazi Súťaže mladých vedeckých pracovníkov SAV do 35 rokov sa 2. júna predstavili na seminári v Aule ústavov SAV v Košiciach. V úvode koncertu Mladí mladým – umelci vedcom v košíckom Dome umenia si prišli osobne prevziať ocenenia za umiestnenie v súťaži (zľava) Zuzana Orolínová, Tomáš Orfánus, Daniela Antolová, Alžbeta Lukáčová a Vladimír Mitáš (viac na strane 7). Foto Tomáš Čížmárík

Dňa 26. mája sa uskutočnilo už tradičné výjazdové zasadnutie členov Predsedníctva SAV za 2. oddelenie vied SAV v Ústave ekológie lesa SAV vo Zvolene. Súčasťou výjazdu bola aj návšteva rodiska Mateja Bela v Očovej, kde je socha nášho polyhistora v životnej veľkosti a múzeum. Foto Ján Kulfan

NEPRERUŠENÁ ŠTAFETA VEDY

JUBILANTI POČAS OTVORENIA SLÁVNOSTNÉHO SEMINÁRA VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI SAV 2011 (PRVÝ ZĽAVA PREDSEDA SAV PROF. JAROMÍR PASTOREK).

V stredu 25. mája pri príležitosti vzácnych životných jubilej si Slovenská akadémia vied slávnostne uctila trinásť významných vedeckých osobností zo svojich pracovísk.

Pri atletických podujatiach je zaužívané, že po behoch štafiet na stupeň víťazov vystúpia všetci členovia družstva. A vedecká práca je tiež akýmsi štafetovým behom na dlhé trate – jednotlivé generácie si odovzdávajú symbolický štafetový kolík spolu s poznatkami, ktoré dokázali získať počas svojho pôsobenia. Ibaže – nie vždy si spomenieme, kto tento štafetový kolík pri striedaní generácií odovzdal – hoci s veľkým náskokom... O tom, že to nemusí byť vždy tak, svedčí už tradičný slávnostný seminár Významné osobnosti SAV, ktorý sa uskutočnil v priestoroch budovy Ústavu experimentálnej onkológie SAV na Vlárskiej ulici v Bratislave. Aj ten tohtoročný sa niesol v duchu predchádzajúcich, za účasti vedúcich osobností Akadémie – predsedu SAV prof. Jaromíra Pastoreka, podpredsedov Viery Rosovej, Evy Majkovej, doc. Alberta Breiera, Juraja Lapina, podpredsedu Snemu SAV Karola Iždinského, riaditeľov ústavov, spolupracovníkov aj rodinných príslušníkov jubilantov. Kvety, potlesk aj slová uznania tentoraz patrili trinástim osobnostiam, ktorými sú:

- **PhDr. Valerián Bystrický, DrSc.**, Historický ústav SAV,
- **prof. PhDr. Imrich Ruisel, DrSc.**, Ústav experimentálnej psychológie SAV,
- **prof. PhDr. Alexander T. Ruttkay, DrSc.**, Archeologický ústav SAV,
- **Ing. Eduard Šarmír, DrSc.**, Prognostický ústav SAV,
- **prof. Ing. Milan Šikula, DrSc.**, Ekonomický ústav SAV,
- **prof. PhDr. Jozef Viceník, CSc.**, Filozofický ústav SAV,
- **prof. Ing. Štefan Luby, DrSc., Dr. h. c.**, Fyzikálny ústav SAV,

- **RNDr. Ladislav Šándor, CSc.**, Ústav experimentálnej fyziky SAV,
- **Ing. Augustín Schweighofer, CSc.**, Ústav materiálov a mechaniky strojov SAV,
- **doc. Ing. Vladimír Farkaš, DrSc.**, Chemický ústav SAV,
- **doc. RNDr. Miloslav Greksák, CSc.**, Ústav fyziológie hospodárskych zvierat SAV,
- **RNDr. Jozef Řeháček, DrSc.**, Virologický ústav SAV,
- **RNDr. Vavrinec Szathmáry, CSc.**, Ústav normálnej a patologickej fyziológie SAV.

Predsa SAV **prof. Jaromír Pastorek** vo svojom úvodnom príhovore vyjadril potešenie, že takýto seminár na počesť jubilantov sa v SAV už stal tradíciou. „Každoročne sa stretávame, aby sme si pripomenuli tie významné osobnosti slovenskej vedy, ktoré sa dlhoročnou vedeckou prácou natrvalo zapísali do dejín modernej slovenskej vedy a zároveň jej pomohli otvoriť brány do sveta,“ zdôraznil. „Žiada sa mi úprimne vám všetkým poďakovať za to, čo ste vo svojej dlhej vedeckej kariére dosiahli, a verím, že ešte aj dosiahnete. Za to, že ste sa vydali po ceste poznania, ktorú vám ukázali predchodcovia v jednotlivých vedných odboroch. Za to, že ste po tejto ceste statočne kráčali, napriek problémom, často spôsobeným – čo je u nás typické – nedostatkom financií, ale občas aj nedostatkom pochopenia. Vďaka vám patrí aj za to, že na ceste za poznáním ste zdokonaľovali vedomosti, zdokonaľovali objavy, ale zároveň – čo je veľmi dôležité – vytvárali podmienky pre ďalších mladých vedcov, ktorí by mali zaujať vaše miesto, ktorým ste vďaka odovzdávali a odovzdávate svoje poznatky. Cením si, že túto pomyselnú štafetu vedy nesiete zodpovedne a rovnako zodpovedne ju aj odovzdáte svojim nasledovníkom.“

Prof. Jaromír Pastorek dodal, že o tvorivý potenciál starších vedeckých pracovníkov SAV sa chce Akadémia opierať aj v budúcnosti pri vážnych rozhodnutiach. Na záver zažal všetkým spoločne „ešte veľa slnečných dní prežitých v tomto úžasnom svete, aj vo svete vedy“.

V ďalšej časti slávnosti odzneli laudácie na počesť jubilantov spojené s obrazovými prezentáciami z ich života a predseda SAV spolu s podpredsedami za jednotlivé oddelenia vied SAV odovzdali trinástim osobnostiam SAV ďakovné listy a kytice na znak uznania ich celoživotnej vedeckej práce (laudácie na počesť jubilantov prinášame na osobitnom mieste).

Za ocenených sa poďakoval bývalý dlhoročný predseda SAV prof. Štefan Luby, ktorý pripomenul, že tradícia takýchto seminárov už pokračuje približne pätnásť rokov. „Po roku 1990, keď boli zrušené rôzne štátne vyznamenania a iné ocenenia, si mnohí mysleli, že možno už nebudú potrebné,“ uviedol. „Opak je pravdou – počas svojho pôsobenia v Predsedníctve SAV som odovzdal alebo som sa zúčastnil na odovzdávaní asi 800 vyznamenaní, podpredsedovia odovzdali ďalšie stovky – vysoko sme prekročili číslo tisíc.“ Rečník v ďalšej časti s úsmevom pripomenul, ako sa zmenila za posledných 20 rokov rétorika laudácií. „V období nastoľovania demokracie sme lámali okovy, odstraňovali krivdy a stimulovali slobodné plápolanie ducha. Dnes, v ére trhovo-informačnej spoločnosti, treba vidieť za horizont, mať stratégiu, integrovať sa, vytvárať duchovnú prídavnú hodnotu, čiže DPH.“ Zdôraznil, že vyznamenanie nie je kompenzáciou slabších zárobkov vo vede, ani garanciou budúcnosti, „je to efemérna chvíľa, keď na človeku na okamih spochybňuje pohľad verejnosti, je to krátkodobé povzbudenie“. Na záver svojho vystúpenia poďakoval Predsedníctvu SAV za dnešnú poctu, ale aj všetkým priateľom a blízkym za podporu. Predsedníctvu zažalal, „aby sa mu dobre darilo kormidlovať loď SAV do dobrých grantových lovísk a aby slovenskí politici konečne pochopili význam vedy a vzdelávania“.

Na záver sa jubilantom za ich prácu poďakoval člen Predsedníctva SAV Miroslav Morovics, ktorí sa zároveň poďakoval aj pracovníckam sekretariátu III. oddelenia vied na Úrade SAV za ich organizačnú prácu na príprave stretnutia, ako aj ďalším, čo sa na jeho príprave a realizácii podieľali.

Slávnostnú atmosféru podujatia zvýraznili diela európskych skladateľov v podaní akordeonistu Rajmunda Kákonihó a violončelistu Eugena Procháca.

Vladimír Šmihula | Foto autor

PO CESTÁCH OBJAVOVANIA A POZNANIA

PhDr. Valerián Bystrický, DrSc. _ Narodil sa 22. apríla 1936 v Ilave. Po skončení štúdia na Filozofickej fakulte UK v Bratislave pracoval v Považskom múzeu a galérii v Žiline, v SNM v Bratislave a v Ústave dejín európskych socialistických krajín SAV, od r. 1980 až doteraz pôsobí v Historickom ústave SAV. V 60. a 70. rokoch patril k priekopníkom odboru všeobecnej dejiny na Slovensku. Najmä jeho monografie *Európa na prelome* a *Kolektívna bezpečnosť alebo neutralita* sa vo svojom čase zaradili k prelomovým a ešte aj dnes si v mnohom zachovávajú svoju vysokú výpovednú hodnotu. Keď začiatkom 90. rokov prešiel na výskum národných dejín v medzivojnovom období, vniesol do ich spracovania svoju schopnosť uvažovať v širších stredoeurópskych a európskych súvislostiach a prekonávať úzky „slovakocentrizmus“. Uvedená metóda mu umožnila formulovať nové podnetné závery v problematike, ktorá je v jeho súčasnej tvorbe kľúčovou – v skúmaní slovenského vývoja a jeho súvislostí v zložitom období konca 30. rokov 20. storočia. K rozvoju slovenskej historiografie prispel nielen ako erudovaný bádateľ, ale aj mimoriadne bohatou vedecko-organizačnou prácou. Svoje skúsenosti zúročil v rámci komisií SAV, ako člen Predsedníctva SAV a tiež v celoslovenských odborných grémiách. Ako vedúci alebo riešiteľ rôznych projektov vždy dbal o udržanie a zvyšovanie medzinárodne porovnateľnej úrovne slovenského historického výskumu a pomáhal utvárať jeho inštitucionálne i programové podmienky. Bol autorom viacerých výhľadových materiálov zaoberajúcich sa perspektívami a spoločenskými úlohami historického bádania v slovenských podmienkach. Za jeho pôsobenia vo funkcii riaditeľa v rokoch 1998 – 2006

sa z Historického ústavu SAV stalo kľúčové pracovisko základného výskumu národných a vybraných otázok všeobecných dejín na Slovensku.

Doc. Ing. Vladimír Farkaš, DrSc. _ Narodil sa 25. 12. 1941 v Binguli v Srbsku. V r. 1965 ukončil štúdium jadrovej chémie na ČVUT v Prahe a nastúpil ako vedecký aspirant do Chemického ústavu SAV v Bratislave. Po absolvovaní študijného pobytu na National Institutes of Health v USA sa v r. 1971 do ústavu vrátil a pracuje v ňom doteraz. V r. 1980 – 2007 viedol oddelenie glykobiológie. Titul doktora vied získal v r. 1988. Ako hosťujúci profesor absolvoval pobyty v Kanade, Nemecku, Japonsku a v Austrálii. Je členom viacerých vedeckých spoločností, medzi inými Učenej spoločnosti SAV. Svojou vedeckou činnosťou a publikačnou aktivitou, reprezentovanou viac ako 120 karentovanými publikáciami a 2 000 citáciami, významne prispel k reprezentácii slovenskej vedy v medzinárodnom meradle. Z jeho starších prác vyniká objav princípu regulácie aktivity enzýmu chitín syntázy a zistenia podporujúce hypotézu o nevyhnutnosti glykozylácie pre sekréciu proteínov v eukaryotických bunkách. Ďalším prioritným výsledkom bol objav enzýmu xyloglukán endotransglykozylázy, ktorá hrá kľúčovú úlohu pri expanzii rastlinných bunkových stien. Vypracovanie metodík pre stanovenie transglykozylačných aktivít umožnilo charakterizovať celý rad ďalších enzýmov bunkových stien. Z výsledkov aplikačného výskumu sumarizovaných v 13 patentoch a patentových prihláškach je najvýznamnejšia technológia produkcie celulózy hubou *Trichoderma* a v nadväznosti na ňu komerčne úspešný i environmentálne neškodný

spôsob prípravy celobiózy, ako aj vývoj technológie na biologickú ochranu rastlín. Počas svojej praxe vychoval 15 doktorandov a je autorom 9 knižných kapitol. Prednášal na Fakulte chémie a technológie potravín STU a PríF UK v Bratislave. Viedol niekoľko medzinárodných i domácich výskumných projektov vrátane Centra excelentnosti SAV „GLYCOBIOS“ a získal viaceré ocenenia, napr. Technológ roka SR (1997) či Patočkovu medailu za rozvoj mikrobiológie.

Doc. RNDr. Miloslav Greksák, CSc. _ Narodil sa 17. 9. 1936 v Kokave nad Rimavicou. Po skončení štúdia na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave (1960) pôsobil na jej katedre biochémie ako asistent; tu zaviedol využitie synchronizovaných buniek kvasiniek na preukázanie sekvenčnej multiplikácie mitochondrií a expresie génov respiračných enzýmov v priebehu bunkového cyklu. V r. 1967 absolvoval študijný pobyt v Laboratory of Biochemistry, Nagoya University v Japonsku a vypracoval model pre štúdium biogenézy mitochondrií v rastlinných pletivách. V r. 1975 – 1986 pracoval v Ústave experimentálnej veterinárnej medicíny v Ivanke pri Dunaji, kde založil pracovnú skupinu, ktorá dosiahla významné výsledky v štúdiu ketogenézy u prežúvavcov. Potom pôsobil v Ústave fyziológie hospodárskych zvierat SAV ako vedúci vedecký pracovník a v r. 1990 – 2002 ako riaditeľ Ústavu biochémie a genetiky živočíchov SAV. Tu sa podieľal na štúdiu evolúcie mechanizmov transformácie energie u Archaea. Popri vedení ústavu rozpracoval spolu s kolegami z Nagoya University nový smer výskumu zameraný na poznávanie mechanizmov účinku prirodzených antioxidantov v procese regenerácie oxidatívne poškodených membránových systémov buniek.

PRESEDA SAV PROF. JAROMÍR PASTOREK ODOVZDÁVA ĎAKOVNÝ LIST PHDR. VALERIÁNOVI BYSTRICKÉMU, DRSC. VĽAVO PODPRESEDNÍČKA SAV VIERA ROSOVÁ.

PROF. PHDR. IMRICH RUISEL, DRSC.

VIERA ROSOVÁ A ING. EDUARD ŠARMÍR, DRSC.

Výsledky svojej práce prezentoval v mnohých publikáciách uverejnených v karentovaných časopisoch s vyše 300 citáciami. Je aj autorom viacerých učebných textov z biochémie a spoluautorom troch osvedčení. V r. 1968 – 1971 bol vedeckým sekretárom Slovenskej biochemickej spoločnosti a ďalšie tri roky členom jej výboru. Bol členom redakčnej rady vedeckého časopisu *General Physiology and Biophysics*, pôsobil a pôsobí v mnohých odborných a vedeckých komisiách aj ako zastupujúci predseda slovenskej pobočky Spoločnosti pre vedy a umenia vo Washingtone.

Prof. Ing. Štefan Luby, DrSc., Dr. h. c. _ Narodil sa 6. 5. 1941 v Bratislave. Na SVŠT vyštudoval odbor fyzika pevných látok (1963). Pracovať začal v Košiciach na Univerzite P. J. Šafárika. O rok neskôr nastúpil na aspirantúru do Elektrotechnického ústavu SAV v Bratislave, kde po získaní hodnosti CSc. pracoval ako vedecký pracovník v oblasti fyziky tenkých vrstiev a materiálových vied. V r. 1982 získal hodnosť DrSc. za prácu v odbore elektronika a vákuová technika. Od januára 1984 pôsobí vo Fyzikálnom ústave SAV (do r. 1992 ako jeho riaditeľ). Témou jeho výskumu sú kovové multivrstvy pre rtg. optiku a štruktúry spinových ventilov, tenkovrstvové silicidy, nanočastice a nanotechnológie. V r. 1996 sa stal profesorom vo vednom odbore fyzika pevných látok a akustika. Doteraz publikoval 340 pôvodných vedeckých prác, ktoré sú citované viac ako 500-krát, je spoluautorom kapitol v zahraničných monografiách a bolo mu udelených 8 autorských osvedčení. Vychoval niekoľko doktorandov a bol zodpovedným riešiteľom viacerých domácich a medzinárodných projektov. Rozvinul tiež významnú spoluprácu s univerzitami v Salente (Taliansko) a v Bielefelde (SRN). Aktívny bol aj v oblasti manažmentu vedy: v r. 1992 – 2009 bol členom Predsedníctva SAV, v r. 1995 – 2009 predsedom SAV a výraznou mierou ovplyvňoval jej vývoj a smerovanie. K jeho mimoriadnym zásluhám patrí prijatie Zákona o SAV (2002), ako aj skutočnosť, že dokázal úspešne presadiť potreby SAV v časoch, keď sa existencia akadémie spochybňovala. Prof. Luby je osobnosť s medzinárodným kreditom. Je členom početných vedeckých spoločností, napr. od r. 1971 je

príslušníkom Nadácie A. von Humboldta, v súčasnosti je viceprezidentom Academia Europaea Scientiarum et Artium v Salzburgu, členom Učenej spoločnosti SAV a ďalších domácich i zahraničných organizácií a vedeckých spoločností. Získal mnoho vyznamenaní, medzi nimi čestné doktoráty udelené Univerzitou Salento či bratislavskou STU, Krištáľové krídlo, Kríž 1. triedy prezidenta SR, Pribinov kríž I. triedy ako aj Zlatú medailu SAV.

RNDr. Jozef Řeháček, DrSc. _ Narodil sa 7. 4. 1931 v Rychnove nad Kněžnou (ČR). V roku 1954 skončil štúdium zoológie na Prírodovedeckej fakulte UK v Prahe a nastúpil ako interný aspirant do Virologického ústavu SAV, kde pracoval až do odchodu do dôchodku. Prvých desať rokov sa venoval štúdiu ekológie arbovírusov, najmä vzťahu vírusov ku kliešťom. V r. 1965 prešiel na oddelenie rickettsií, kde boli hlavným objektom jeho záujmu opäť kliešte ako vektory rôznych patogénov. Jeho celoživotná práca vychádzala z terénneho výskumu ich výskytu (expedície od Sibíri až po Portugalsko). Absolvoval aj niekoľko dlhodobých študijných pobytov v zahraničí – v Austrálii na Mikrobiologickom oddelení Lekárskej fakulty Národnej univerzity i v Entomologickom ústave a v Ústave mikrobiológie v Grand Forkse v Dakote. Jeho systematický výskum viedol k objaveniu nového druhu *Rickettsia slovaca*, ktorá je už dnes potvrdená ako patogén u ľudí. Praktické aj teoretické vedomosti z výskumu rickettsií prenášaných kliešťami publikoval ako autor i spoluautor niekoľkých monografií a viac ako 300 vedeckých štúdií alebo príspevkov na vedeckých konferenciách. Titul DrSc. získal v r. 1972, viedol niekoľkých diplomantov aj doktorandov a v jeho laboratóriu vyrástla škola terénnych rickettsiológov. Je členom Americkej rickettsiologickej spoločnosti, ako aj Slovenskej entomologickej a Slovenskej parazitologickej spoločnosti. Za svoj výskum a vedecký prínos bol odmenený medailou Sicílskej vedeckej spoločnosti, Medailou N. F. Gamaleja, Pamätnou medailou SAV, Striebornou čestnou plaketou za zásluhy v biologických vedách a Parazitologická spoločnosť mu udelila Medailu prof. Hovorku.

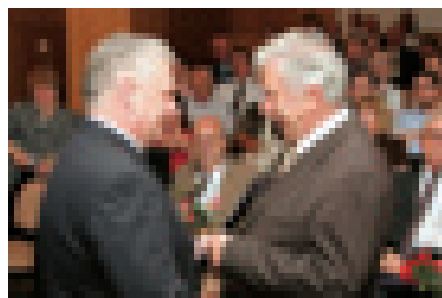
Prof. PhDr. Imrich Ruisel, DrSc. _ Narodil sa v roku 1941 v Bratislave. Celá jeho profesijná dráha psychológa sa spája s Ústavom experimentálnej psychológie SAV. Vedecký titul doktor vied obhájil v r. 1999 a vedecko-pedagogickú hodnosť profesor v r. 2002 na Masarykovej univerzite v Brne. V rokoch 1999 – 2007 bol riaditeľom Ústavu experimentálnej psychológie SAV, vedúcim Centra excelentnosti SAV pre výskum inteligencie a tvorivosti a Centra excelentnosti SAV pre výskum kognícií. Od počiatku svojej vedeckej kariéry sa venuje problematike poznávania. Spolu s manželkou Zdenkou Ruiselovou publikoval v r. 1990 prvú pôvodnú československú monografiu o kognitívnej psychológii *Vybrané problémy psychológie poznávania*. Je autorom 11 monografií vydaných v zahraničných a domácich vydavateľstvách, množstva kapitol v monografiách, vyše dvoch stoviek vedeckých štúdií a jeho práca má významný dosah v domácej i zahraničnej vedeckej komunite. Je o. i. predsedom Spoločnej odborovej komisie doktorandského štúdia pre odbor psychologické vedy, členom Vedeckého kolégia SAV pre vedy o človeku a spoločnosti i Slovenskej komisie pre udeľovanie vedeckých hodností. Bohatá je aj jeho pedagogická činnosť: od roku 1977 vyučuje psychológiu na slovenských univerzitách v Bratislave, Trnave a Nitre. Je zakladajúcim členom European Association of Personality Psychology, členom International Society for the Study of Individual Psychology, European Association on Psychological Assessment, Slovenskej psychologickéj spoločnosti pri SAV a Slovenskej lekárskej spoločnosti. Za svoju doterajšiu činnosť získal viacero ocenení ako Vedec roka 2000, Čestnú plaketu Ľudovíta Štúra za zásluhy v spoločenských vedách, Pamätnú medailu Filozofickej fakulty UK, Zlatú medailu SAV, Striebornú medailu Pedagogickej fakulty UK a Cenu SAV za vedecko-výskumnú činnosť.

Prof. PhDr. Alexander T. Ruttkay, DrSc. _ Narodil sa 24. 4. 1941 v Budapešti. Štúdium archeológie na FF UK v Bratislave skončil v r. 1963, o dva roky neskôr získal stále miesto v Archeologickom ústave SAV so sídlom v Nitre, kde pracuje doteraz. Systematicky sa venoval štúdiu rôznych tematických okruhov z oblasti medievalistiky.

SÚČASNÝ PREDSEDA SAV PROF. JAROMÍR PASTOREK ĎAKUJE BÝVALÉMU DLHOROČNÉMU PREDSEDOVI PROF. ING. ŠTEFANOVI LUBYMU, DRSC., DR.H.C.

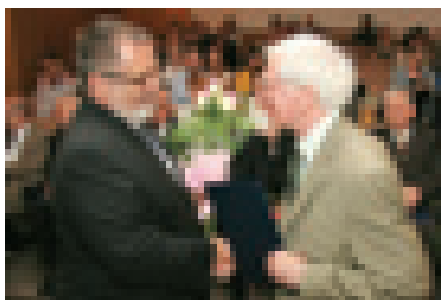
PODPREDSEDA SAV JURAJ LAPIN (VĽAVO) BLAHOŽELÁ RNDR. LADISLAVOVI ŠÁNDOROVI, CSC.

PROF. ING. MILAN ŠIKULA, DRSC.

PREDESDA SAV S ING. AUGUSTÍNOM SCHWEIGHOFEROM, CSC.

PODPRESDA SAV DOC. ALBERT BREIER GRATULUJE DOC. ING. VLADIMÍROVI FARKAŠOVI, DRSC.

DOC. RNDR. MILOSLAV GREKSÁK, CSC.

K prioritným oblastiam patrilo spočiatku stredoveké vojenstvo a výzbroj, neskôr išlo o dejiny osídlenia a hmotnej kultúry. Popri tom sa zaoberal aj historickou demografiou, feudálnymi sídlami, christianizáciou, sakrálnymi stavbami, bojovými a liečiteľskými rytierskymi rádmi. V rámci základného výskumu viedol archeologické terénne odhalenia viacerých významných lokalít, ako napr. nálezisko v Ducovom, Nitrianskej Blatnici, Partizánskom alebo Nitre-Dražoviach. Vďaka týmto aktivitám je všeobecne uznávaný vedeckou komunitou zo širšieho stredo európskeho prostredia. Úspešne zviditeľnil svoju odbornosť počas študijných a prednáškových pobytov v Bulharsku, Juhoašľavii, Maďarsku, Nemecku, Poľsku a Rakúsku. Viedol riešiteľské kolektívy šiestich domácich projektov VEGA, medzinárodných projektov Castrum Bene a Moravia Magna. Bohatá a tematicky pestrá je jeho publikačná činnosť, presahujúca 250 výstupov, medzi ktorými dominuje 11 monografií. Vedeckú hodnosť DrSc. získal v r. 1988 a v r. 1999 bol vymenovaný za profesora. V Archeologickom ústave SAV pôsobil od roku 1979 na poste zástupcu riaditeľa a v rokoch 1991 – 2008 vykonával funkciu riaditeľa. Ako hosťujúci profesor prednášal na troch domácich a zahraničných univerzitách, v rámci vedeckej výchovy školil vyše 30 mladých adeptov vedy a dodnes aktívne pôsobí v grémiách a komitétach medzinárodných vedeckých organizácií.

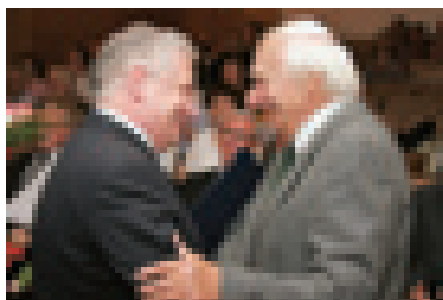
Ing. Augustín Schweighofer, CSC. _ Narodil sa v Bratislave 3. 7. 1931. Po štúdiu na Strojníckej fakulte SVŠT (1954) sa zakrátko stal pracovníkom Laboratória strojárskkej a hutníckej technológie SAV, ktoré sa postupne transformovalo na terajší Ústav materiálov a mechaniky strojov SAV. Tu pôsobil ako vedúci vedecký pracovník od r. 1980 až do odchodu na dôchodok v r. 1992, odkedy je emeritným vedeckým pracovníkom ústavu. Význačnou črtou jeho vedecko-výskumných aktivít bola orientácia na praktické aplikácie. Už prvé práce, ktoré venoval mapovaniu teplotných polí v okolí zvarov, našli praktické uplatnenie napr. pri zvarovaní v extrémnych teplotných podmienkach v elektrárni Jaslovské Bohunice. Štúdium mechanizmov plastickej deformácie viedlo k vyriešeniu problémov pri

formovaní hexagonálnych kovov pomocou explozívneho tvárnenia. Jeho priekopnícke práce týkajúce sa vnútornej nitridácie hliníkových zliatin boli neskôr rozpracované v USA ako tzv. LANXIDE® technológia. Najvýraznejšiu stopu však zanechal výskumom vysokotlakových reakcií plyn – kov, ktorý umožnil prípravu mnohých kompozitov pomocou tlakovej infiltrácie kovu do pórovitého skeletu v priemyselných podmienkach. V r. 1984 založil vo firme Elektrokarbon Topoľčany výskumné laboratórium, ktoré prerástlo do unikátnej výrobnéj technológie infiltrovaných grafitov a v r. 1992 vznikla jeho vlastná spoločnosť COMAT, s.r.o., na výrobu kompozitných materiálov. Dlhodobé výskumné pobyty v Kanade i na univerzite v Bochume ho presvedčili o dôležitosti medzinárodnej spolupráce vo výskume. V r. 1973 začal s organizovaním pravidelného cyklu medzinárodných konferencií, ktorými pomohol otvoriť cestu do sveta všetkým vedeckým pracovníkom ústavu a podstatne prispel k formovaniu jeho súčasného vedeckého postavenia. Je autorom a spoluautorom viac ako 100 vedeckých a odborných publikačných výstupov. Výsledky jeho práce boli ocenené Plaketou Československej spoločnosti pre kovové materiály za mimoriadne zásluhy o rozvoj vedy.

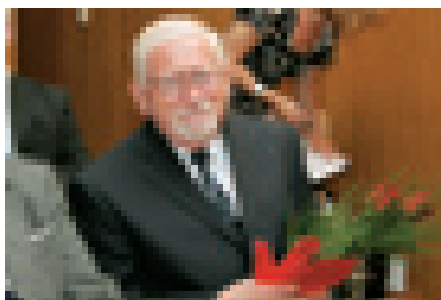
RNDr. Vavrínek Szathmáry, CSc. _ Narodil sa v Komárne v roku 1941. V r. 1963 promoval na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Nastúpil do Ústavu teórie merania SAV a po obhájení kandidátskej práce v r. 1967 prešiel do Ústavu normálnej a patologickej fyziológie SAV, v ktorom pracuje doteraz. V rôznych obdobiach vykonával funkcie vedúceho oddelenia, zástupcu riaditeľa a tajomníka vedeckej rady. Venoval sa problematike počítačového spracovania vektorkardiografických údajov vo vzťahu k variabilite elektrického poľa srdca a porovnával rôzne typy vektorkardiografických systémov. Je autorom špecifického programu hodnotenia vektorkardiogramu a jeho hodnotenie obohatil o parameter zbornosti, pomáhajúci pri odhaľovaní abnormalít šírenia sa podráždenia v komorách srdca, ktoré sa ešte neprejavuje v štandardnom EKG. Za to sa mu dostalo významného medzinárodného uznania. Neskôr sa začal ve-

novat štúdiu zmien elektrického poľa srdca pomocou počítačového modelovania. Jeho model pomáha objasňovať a predpovedať zmeny tvaru vektorkardiogramu i elektrokardiogramu pri rôznych patológiách. Výsledky svojich štúdií publikoval v stovke prác uverejnených v zahraničných časopisoch a v knižne vydaných zborníkoch z medzinárodných vedeckých stretnutí. Úspešne viedol štyri projekty VEGA a spolupracoval a dodnes participuje tiež na viacerých iných – aj medzinárodných – projektoch. Je aktívnym členom Medzinárodnej elektrokardiologickej spoločnosti, prednášateľom aj členom organizačných výborov všetkých jej podujatí, a tiež aktívnym členom Slovenskej kardiologickej spoločnosti. Na jej návrh Slovenská lekárska spoločnosť ocenila striebornou medailou. Dlhé roky spolupracuje s kolegami v Rusku, Nemecku, Poľsku, Maďarsku a Francúzsku. Je aj hudobne nadaný a predsedá Klubu priateľov Slovenskej filharmónie.

Ing. Eduard Šarmír, DrSc. _ Narodil sa 16. 12. 1931 v Paríži. Štúdium začal na Vyššej hospodárskej škole v Bratislave a dokončil na Vysokej škole ekonomickej v Prahe (1956). Vystriedal viacero výskumných pracovísk: pôsobil vo Výskumnom ústave dopravy, v Ekonomickom ústave SAV, kde bol vedúcim Kabinetu pre súhrnnú prognózu Slovenska a v Prognostickom ústave SAV, kde pracuje od roku 1989 až doteraz. Od začiatku svojej profesijnej kariéry vyvíjal aktivity aj v prostredí medzinárodnej vedy. Pôsobil ako člen spoločnosti Futuribles International v Paríži a hodnotiacej komisie pre program ACE PHARE pri Európskej únii v Bruseli. Na Slovensku predsedal Komisii pre obhajobu doktorských dizertačných prác, odborovej komisii Prognostika, bol členom Komisie SAV pre vednú politiku a prognózy vývoja vedy a spoločnosti, ako aj Legislatívnej komisie SAV. Patrí k nestorom slovenskej ekonomickej vedy. Bol zodpovedným riešiteľom a spoluriešiteľom viacerých medzinárodných projektov – v rámci ACE PHARE, v spolupráci s Institut für Wissenschaften vom Menschen vo Viedni, s univerzitou v Bielefelde, s Instituto Internazionale Jacques Maritain v Benátkach a s výskumnými pracoviskami v ďalších krajinách. Na Slovensku bol spoluriešiteľom

DLHOROČNÍ SPOLUPRACOVNÍCI Z JEDNÉHO ÚSTAVU – PROF. JAROMÍR PASTOREK A RNDR. JOZEF ŘEHÁČEK, DRSC.

RNDR. VAVRINEC SZATHMÁRY, CSC.

O DOJMY ZO SLÁVNOSTNEJ CHVÍLE SA DELIA ZĽAVA PROF. PHDR. ALEXANDER RUTTKAY, DRSC., PROF. PHDR. JOZEF VICENÍK, CSC., A PROF. ING. ŠTEFAN LUBY, DRSC.

mnohých projektov VEGA a APVV, ktoré sa zaoberali otázkami ekonomickej teórie, prognostiky, globalizácie a poznatkovej ekonomiky. Výsledky svojej výskumnej práce publikoval vo forme knižných monografií a množstva článkov vo vedeckých karentovaných a odborných časopisoch doma i v zahraničí. Z jeho najvýznamnejších vedeckých výstupov treba vyzdvihnúť kapitoly v zborníku podkladových štúdií k Vízií vývoja Slovenska do roku 2020. Významnou bola aj jeho pedagogická činnosť, osobitne na Ekonomickej univerzite a Univerzite Komenského v Bratislave, ako aj činnosť školiteľa, v rámci ktorej sa intenzívne venoval výchove doktorandov.

RNDr. Ladislav Šándor, CSC. _ Narodil sa 21. 5. 1941 v Spišskej Novej Vsi. Štúdium jadrovej a subjadrovej fyziky na Prírodovedeckej fakulte UPJŠ v Košiciach skončil v r. 1967 a začal pracovať na katedre jadrovej fyziky. V r. 1969 – 1976 pôsobil v Spojenom ústave jadrových výskumov v Dubne, kde úspešne obhájil svoju kandidátsku dizertáciu a po návrate do Košíc pracuje dodnes v Ústave experimentálnej fyziky SAV. Od r. 1977 viedol oddelenie fyziky vysokých energií, ktoré dosiahlo európsku úroveň a úspešne participuje na medzinárodnej spolupráci s významnými fyzikálnymi centrami. V rokoch 1991 – 2002 pôsobil ako zástupca riaditeľa. Jeho vedecká i vedecko-organizátorská práca je od r. 1990 tesne spojená s Európskym laboratóriom pre časticovú fyziku CERN v Ženeve, kde absolvoval viacero dlhodobých pracovných pobytov. Iniciatívne prispel k nadviazaniu priamej spolupráce Československa s CERN-om a neskôr k členstvu Slovenska v tejto významnej vládnej medzinárodnej organizácii. Bol podpredsedom iniciatívnej komisie pre spoluprácu s CERN-om pôsobiacej pri Prezídii ČSAV, prvým vedeckým delegátom Slovenska v Rade CERN-u a predsedom (v súčasnosti podpredsedom) Výboru pre spoluprácu SR s CERN-om. So svojou skupinou sa úspešne zapojil do experimentov zameraných na štúdium produkcie hyperónov a antihyperónov v zrážkach ťažkých iónov na urýchľovači Super Proton Synchrotron. Cenné výsledky, ktoré tvorili časť argumentov a umožnili zverejniť pozorovanie nového stavu hmoty – kvarkovo-gluónovej plazmy, boli získa-

né s významným príspevkom skupiny slovenských fyzikov, ktorú viedol a ktorej bol jednou z kľúčových osobností. Tieto práce boli v roku 2002 odmenené Cenou SAV. Je autorom viac ako 250 pôvodných prác, na ktoré je okolo 2000 citácií. Dnes pôsobí ako koordinátor slovenských aktivít v programe ALICE v CERN-e, vedie jeho košický team. Jeho príspevok k rozvoju spolupráce s týmto špičkovým svetovým centrom výskumu ocenila SAV v roku 2005 pri príležitosti 50. výročia založenia CERN-u Medailou SAV za podporu vedy.

Prof. Ing. Milan Šikula, DrSc. _ Narodil sa 24. 12. 1941 v Kremnici. Po skončení štúdiá na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave (1964) pôsobil na jej Národohospodárskej fakulte ako pedagóg. Už v tom čase nadväzoval úzke kontakty s Ekonomickým ústavom SAV a v r. 1972 sa stal členom jeho výskumného kolektívu. Transformácia ekonomického systému po roku 1989 predstavovala pre neho mimoriadnu výzvu a preto takmer 12 rokov pôsobil v rôznych riadiacich hospodárskych funkciách, neskôr však udržoval kontakty s vedeckým výskumom. Od r. 2002 až dodnes je riaditeľom Ekonomického ústavu SAV. Vo výskumnej práci sa venoval najmä otázkam, ktoré súvisia s pôsobením vonkajšieho ekonomického prostredia na našu ekonomiku. Uvedomoval si, že úspešnosť malej a otvorenej slovenskej ekonomiky je výrazne determinovaná schopnosťou včas identifikovať a cielavedome využiť príležitosti, ako aj pružne reagovať na riziká, ktoré zmeny vo vonkajšom ekonomickom prostredí prinášajú. V období tzv. ropných šokov spracoval originálnu komparatívnu analýzu adaptačných procesov, vyúsťujúcu do kritickej analýzy iracionality centrálne-byrokratického systému plánovanej ekonomiky. Svoje bohaté teoretické poznatky využil ako člen výskumného kolektívu, ktorý vypracoval koncepčnú predstavu o trhovorientovanej prestavbe hospodárskeho mechanizmu, pričom osobne sa zameriaval na racionalizáciu vonkajších ekonomických vzťahov. Ako jeden z prvých slovenských ekonómov reagoval na nastupujúcu globalizáciu, pričom si všimol nielen reálne procesy s ňou spojené, ale celý rad inštitucionálnych zmien presakujúcich z vonkajšieho do vnútorného pro-

stredia národných ekonomík. Pôsobí v rôznych vedecko-organizačných funkciách vrátane členstva v Učenej spoločnosti SAV. Výsledky jeho vedeckej práce sú obsiahnuté v celom rade publikácií a vystúpení doma i v zahraničí. Vyzdvihnúť treba najmä dopadové štúdie k vstupu a integrácii Slovenskej republiky do Európskej únie, Dlhodobú víziu rozvoja slovenskej spoločnosti a Stratégiu rozvoja slovenskej spoločnosti, ktoré sa v spolupráci s ďalšími expertmi pod jeho odborným a organizačným vedením vypracovali v Ekonomickom ústave SAV.

Prof. PhDr. Jozef Viceník, CSC. _ Narodil sa 11. 12. 1941 v Trnave. Na Filozofickej fakulte UK v Bratislave vyštudoval filozofiu a históriu. Už počas vysokoškolského štúdiá začal pracovať na katedre logiky, kde po úspešnom absolvovaní nastúpil ako asistent. Počas svojho pôsobenia na Filozofickej fakulte UK zastával funkciu vedúceho katedry a v r. 1980 – 1987 aj funkciu prodekana pre vedeckovýskumnú činnosť. V r. 1988 začal pracovať v Ústave filozofie a sociológie SAV, kde sa stal vedúcim vedeckým pracovníkom, neskôr pôsobil ako riaditeľ Filozofického ústavu SAV a doteraz patrí medzi jeho vedecky najaktívnejších pracovníkov. Je popredným odborníkom v oblasti metodológie vied a filozofie vedy. Tvorivo nadviazal na prof. Vojtecha Filkorna, zakladateľa tejto tradície na Slovensku, a mnohé inšpiračné zdroje nachádzal v renomovanej poznanskej škole metodológie vied. Za osobitnú zmienku stoja výsledky, ktoré dosiahol pri analýze problematiky vedeckého zákona, vedeckej explanácie a praktického usudzovania. Zaoberal sa metódami, ktoré sa uplatňujú v jednotlivých fázach vedeckého poznania, skúmaním výstavby metodológie vied, výskumom historických typov racionalít či metodológie spoločenských vied. Vďaka jeho aktívnemu pedagogickému pôsobeniu a výučbe logiky a metodológie vied na fakultách v Bratislave, Trnave a Banskej Bystrici vychoval celý rad odborníkov. Bol, resp. je členom vedeckých rád, vedeckých kolégií, redakčných rád časopisov či vydavateľstiev, grantových komisií a pôsobí aj ako člen pracovnej skupiny Akreditačnej komisie vlády SR. Je autorom alebo spoluautorom 5 monografií a desiatok vedeckých štúdií či odborných článkov.

TOLERANCIA Z RÔZNYCH POHĽADOV

V Kongresovom centre SAV Smolenice sa 27. mája t.r. uskutočnila medzinárodná vedecká konferencie pod názvom *Tolerancia v spoločnosti s podtitulom Aktuálne otázky: mravnosť, morálka, etika, právo a zákon*. Konferenciu zorganizovala Nadácia prof. Štefana Kassaya na podporu vedy a vzdelávania pod záštitou Európskej akadémie vied a umení (EAVU) so sídlom v Salzburgu.

Moderátor konferencie prof. Ján Slezák na úvod privítal vedúceho Kancelárie prezidenta SR prof. Milana Čiča, predsedu SAV prof. Jaromíra Pastoreka, bývalého podpredsedu NR SR prof. Augustína Mariána Húsku, zo zahraničných hostí predovšetkým prezidenta EAVU prof. Felixa Ungera, ako aj ďalších zahraničných a domácich členov tejto ustanovizne, ďalej predsedu Najvyššieho kontrolného úradu SR doc. Jána Jasovského, prezidenta Slovenskej rektorskej konferencie prof. Libora Vozára, predsedu Rady vysokých škôl SR prof. Viktora Smieška, rektorov a akademických hodnostárov viacerých ďalších slovenských univerzít i ďalšie osobnosti vedeckého a spoločenského života na Slovensku.

Na úvod prof. Milan Čič predniesol príhovor prezidenta SR, ktorý sa na rokovaní pre iné dôležité povinnosti nemohol zúčastniť. Vysoko v ňom ocenil tému konferencie ako neustále aktuálnu a potrebnú. Vzápätí priamo oslovil prezidenta EAVU prof. Felixa Ungera, aby vzdal hold tejto všestrannej osobnosti ako špičkovému kardiochirurgovi, zároveň aj vysokoškolskému pedagógovi, ale aj filozofovi, prognostikovi, osobnosti, ktorá vníma svet v najširších súvislostiach.

PROF. IVO ŠLAUS ANALYZOVAL TOLERANCIU, VLÁDNUTIE A ZNALOSTI V 21. STOROČÍ.

V PRACOVNEJ ČASTI ROKOVANIA KONFERENCIE SA K ÚČASTNÍKOM PRIHOVORIL AJ PREDSEDA SAV PROF. JAROMÍR PASTOREK (ZA PREDSEDNÍCKYM STOLOM ZĽAVA PROF. ŠTEFAN KASSAY, PROF. ŠTEFAN LUBY A PROF. FELIX UNGER).

„Vážime si vás ako zakladateľa a prezidenta Európskej akadémie vied a umení,“ tľmočil rečník prezidentove slová. „Za 21 rokov činnosti sa akadémia stala prestížnou učenou spoločnosťou, ktorá prispieva k pokroku vo vede, v umeniach a šíri myšlienky tolerance, humanizmu a európskej integrácie.“ Prezident SR vyzdvihol predovšetkým rozhodujúcu úlohu prof. F. Ungera pri vytvorení siete stredo- a východoeurópskych akadémií vied, ako aj skutočnosť, že pod vedením EAVU sa koordinuje spoločný postup v oblasti vedy a výskumu pri formovaní európskej vednej politiky vrátane jej podpory. Na záver svojho vystúpenia na znak ocenenie zásluh o rozvoj vedy a osobného prínosu pre rozvoj vedy, umenia, zdravotníctva a spolupráce so Slovenskom v týchto oblastiach vedúci Kancelárie prezidenta SR v mene prezidenta Ivana Gašparoviča odovzdal prof. Felixovi Ungerovi vysoké štátne vyznamenanie – *Medailu prezidenta SR*. Prezident ňou oceňuje významné zásluhy o zriadenie a správu štátu a o rozvoj v oblasti obrany a bezpečnosti Slovenskej republiky, hospodárstva SR, územnej samosprávy, školstva, kultúry a v ďalších oblastiach. Mimochodom, prof. Felix Unger je jej prvým držiteľom...

Prof. Milan Čič za aplauzu prítomných zablagoževal aj dvom čerstvým sedemdesiatnikom – dlhoročnému predsedovi SAV, viceprezidentovi EAVU prof. Štefanovi Lubymu a organizátorovi konferencie, prezidentovi nadácie nesúcej jeho meno, prof. Štefanovi Kassayovi k ich jubileu.

V ďalšej časti rokovania sa k účastníkom prihovril predseda SAV prof. Jaromír Pastorek, ktorý ocenil záslužnú prácu organizátorov konferencie na budovaní poznania v takejto dôležitej oblasti a privítal jej účastníkov na pôde Slovenskej akadémie vied.

Pracovnú časť konferencie otvoril aj prezident EAVU prof. Felix Unger. Program pokračoval odbornými prednáškami na tému tolerance z rôznych pohľadov – vystúpili rektor Technickej univerzity v Košiciach prof. Anton Čižmár, prof. Štefan Luby, doc. Daniela Ostatníková z Lekárskej fakulty UK, prof. Štefan Kassay (pre hlasovú indispozíciu ho zastúpila Martina Lubyová z Prognostického ústavu SAV), prof. Milan Čič, rektor Katolíckej univerzity v Ružomberku prof. Tadeusz Zasepa, akademik Chorvátskej akadémie vied a umení prof. Ivo Šlaus a ďalší účastníci.

Vladimír Šmihula | Foto: autor

VÝRAZ SÚSTREDENIA V TVÁRACH RIADITEĽOV VIACERÝCH ÚSTAVOV SAV I VEKOVO STARŠÍCH VEDCOV PRI PREZENTÁЦИИ PRÁČ MLADŠÍCH KOLEGOV DOKAZUJE, ŽE ICH ZAUJALI.

TOHTOROČNÁ PREZENTÁCIA PRÁČ OCENENÝCH MLADÝCH VEDCOV VYNIKALA BOHATOU DISKUSIOU. ZAPOJILA SA DO NEJ AJ PODPRESEDNIČKA SAV PROF. DANIELA JEŽOVÁ.

Mladí vedci i umelci v Košiciach excelovali

CHUŤ MLADÉ POZNÁVAŤ A TVORIŤ

Tohtoroční víťazi Súťaže mladých vedeckých pracovníkov SAV do 35 rokov sa 2. júna predstavili na seminári v Aule ústavov SAV v Košiciach. Večer zase úspešní mladí hudobníci svojím rovesníkom (aj ich starším kolegom) zahrli v košickom Dome umenia na koncerte pod názvom *Mladí mladým – umelci vedcom*.

Vedecký seminár sa síce koná každý rok, ale víťazi sú vždy iní, a tak je zaujímavé vypočuť si, na čom pracujú a čo nové, nevšedné a objavné zistili. Moderovania sa tentoraz ujal člen Predsedníctva SAV, spoluorganizátor podujatia doc. Juraj Koppel, ktorý najprv privítal podpredsedov SAV doc. Alberta Breiera, Lubomíra Faltana, prof. Danielu Ježovú, Juraja Lapina, Vieru Rosovú, vedeckého sekretára SAV doc. Fedora Gömöryho, ďalších členov Predsedníctva SAV i Snemu SAV. Do lavíc zasadli a so záujmom počúvali mladých kolegov aj riaditelia viacerých ústavov SAV z celého Slovenska, spolupracovníci a tiež ich niekdajší učители. V mene vedenia Akadémie sa prihovarila prof. Daniela Ježová, ktorá ospravedlnila neúčast predsedu SAV prof. Jaromíra Pastoreka pre neodkladné povinnosti a poďakovala sa všetkým organizátorom za prípravu podujatia.

Potom sa postupne predstavilo päť ocenených mladých vedeckých pracovníkov SAV do 35 rokov (ostatným zabránili v účasti rôzne pracovné i rodinné dôvody; zoznam ocenených je v závere článku).

Sériu vystúpení odštartovala **Ing. Zuzana Orolínová, PhD.**, z Ústavu geotechniky SAV v Košiciach, ktorá v rámci I. oddelenia vied SAV získala prvenstvo za prácu *Štruktúrne a povrchové vlastnosti magnetických kompozitov na báze ílu*. Ako sama uviedla na tlačovej konferencii 31. mája, ktorá bola pozvánkou pre médiá na prezentáciu víťazných prác i na samotný koncert, zamerala sa na analýzu materiálov, ktoré by

sa mohli použiť na odstraňovanie ťažkých kovov z vôd. Veľkým prínosom bola pre ňu aj trojmesačná stáž v Nemecku, kde mala možnosť robiť merania. Výsledky ukázali, že najvyššiu hodnotu mala vzorka bentonitu v pomere 1 : 5 pri teplote 20 stupňov Celzia. Vo svojom výskume chce pokračovať s cieľom využiť jeho výsledky na environmentálne ciele. V následnej diskusii ju prof. Ján Duszka z Ústavu materiálového výskumu SAV v Košiciach upozornil, že onedlho sa v 7. rámcovom programe EÚ objavia výzvy na environmentálne projekty a ona by so svojím zameraním mala veľkú šancu získať grant. Plénum zaujal aj **RNDr. Tomáš Orfánus, PhD.**, z Ústavu hydrologie SAV v Bratislave, ktorý obsadil 3. miesto za prácu o priestorovej variabilite vlhkosti pôdy. Jeho tvrdenie, že rastliny zažívajú vodný stres, zaujal profesorku Ježovú. V diskusii uviedla, že aj ona robí výskum stresu, ale u ľudí, a opýtala sa, či a aký má rastlinka obranný mechanizmus pred ním. „Áno, aj ona má stresovú reakciu, uzatvára prieduchy a v podstate vädné,“ vysvetlil mladý vedec.

Z II. oddelenia vied SAV sa prvé dve v poradí toho času venujú materským povinnostiam, preto svoj výskum prezentovala iba „bronzová“ **MVDr. Daniela Antolová, PhD.**, z košického Parazitologického ústavu SAV. Skúmala epizootologické a imunologické aspekty výskytu pásomnice lišče (*Echinococcus multilocularis*) na Slovensku, ktorá spôsobuje závažné parazitárne ochorenie pečene človeka vyvolané jej vývinovým (larválnym) štádiom – tzv. *alveolárnu echinokózu*. Patrí do skupiny „A“ zoonóz, vyžadujúcich sústavné monitorovanie výskytu vo všetkých členských štátoch EÚ (nariadenie vlády SR č.626/2004 Zb.). Pásomnica v dospelosti žije v čreve psovitéch mäsožravcov a hlavným zdrojom kontaminácie prostredia vajičkami je liška hrdzavá. Na Slovensku za-

znamenal prvý nález nakazenej lišky prof. Pavol Dubinský s kolektívom v roku 1999, a práve mladej vedkyňi s kolektívom patrí prvenstvo nálezu v SR na medzihostiteľovi (2006) a pri psovi (2007). D. Antolová s kolektívom vyšetrili vyše čtyritisíc lišok, z ktorých bolo vyše 31 percent nakazených. Inak to bolo s drobnými cicavcami, kde zo 452 vyšetrených zaznamenali pozitívny nález len pri jednom, konkrétne pri ondatre pižmovej. Prekvapili ich psy, ktorých vyšetrili 289 a z nich bolo pozitívnych 2,8 %. Zistenie premoženia lišok, a tým aj vyššia možnosť nákazy človeka, sú závery vedeckej práce, o ktorých by mali byť informované zodpovedné inštitúcie. V súčasnosti je v SR potvrdených 14 prípadov nakazenia človeka.

V III. oddelení vied si právom odniesla prvenstvo **Mgr. Alžbeta Lukáčová, PhD.**, z Ústavu hudobnej vedy SAV v Bratislave, ktorá sa zamerala na Samka Dudíka a jeho kapelu. Rodák z Myjavy (1880 – 1967) so svojou kapelou rozdával radosť po celej strednej Európe, dlhé roky pôsobil najmä v Prahe, kde zaujal publikum kombináciou mestskej hudby s ľudovou, pričom hojne využíval cimbal. Mladá hudobná vedkyňa, ktorá je mimochodom Dudíkovou pravnučkou, naň sama roky hrá. Jej výskum bol napriek tomu namahavý, lebo existuje menej zvukových nahrávok jeho repertoáru a ona sa pustila do transkripcie, prepisovania do nôt. Výborným spestrením prednášky bola demonštrácia zvukových nahrávok interpretačného umenia Samka Dudíka. Z úplne iného súdka bola práca **PhDr. Vladimíra Mitáša, PhD.**, z Archeologického ústavu SAV *Pohrebný rítus ľudu popolnicových polí*. Prezentoval doterajšie výsledky výskumu, pri ktorom spolupracoval s renomovanými historikmi a archeológmi, najčastejšie s Václavom Furmánkom, špecialistom na dobu bronzovú. Toho času aktuálne začí-

najú so IV. etapou výskumu neporušeného žiarového pohrebiska v Cinobani.

Záverecné slovo prezentácie patrilo opäť prof. Daniele Ježovej, ktorá postupne zhodnotila vystúpenia jednotlivých mladých vedeckých pracovníkov. Ocenila úroveň prác i dojem, ktorý zanechali, všetkým zaželala mnoho úspechov vo vedeckej práci a vyjadrila nádej, že spolu nájdeme ďalších talentovaných mladých vedcov.

Podvečer sa všetci – tentoraz vyobliekani v oblekoch a spoločenských šatách – zišli v Dome umenia, domovskom stánku Štátnej filharmónie Košice. Na koncerte *Mladí mladým – umelci vedcom* ich privítal jej riaditeľ Július Klein, ktorý spolu s organizátorom za SAV doc. Mariánom Reiffersom z Ústavu experimentálnej fyziky SAV začal pred deviatimi rokmi túto peknú tradíciu. Predstavil sólistov večera, poslucháčov Vysokej školy múzických umení v Bratislave i košického Konzervatória, ktorí už získali množstvo ocenení na súťažiach pre mladých umelcov – huslistov **Samuela Hučka** a **Teréziu Šofrankovú**, violistu **Tomáša Cseha**, flautistku **Danielu Suchoňovú** a **Petra Stašíka**, ktorý hrá na lesný roh.

Organizátorom z filharmónie i SAV, ktorí dokázali skĺbiť vedu s umením, sa vo svojom príhovore poďakovala podpredsedníčka SAV prof. Daniela Ježová. „Súčasný život si bez vedeckého pokroku nevieme

ani predstaviť. Ale ani bez umenia. Obe si vyžadujú trpezlivosť a veľkú chuť poznávať a tvoriť niečo nové,“ zakončila svoj príhovor a v zastúpení predsedu SAV odovzdala Cenu Predsedníctva SAV prítomným mladým vedeckým pracovníkom: Zuzane Orolínovej, Tomášovi Orfánusovi, Daniele Antolovej, Alžbete Lukáčovej a Vladimírovi Mitášovi.

Potom sa ujal svojej funkcie dirigent Karol Kevický z Českej republiky a na koncerte zazneli v podaní mladých sólistov so sprievodom košických filharmonikov diela Ch. W. Glucka, J. Haydna, W. A. Mozarta, J. N. Hummela a C. Chaminade.

Po koncerte sa konala recepcia a spoločenský večer s tancom.

Výsledky Súťaže mladých vedeckých pracovníkov SAV do 35 rokov:

I. oddelenie vied:

1. Ing. Zuzana Orolínová, PhD. (Ústav geotechniky SAV)
2. Mgr. Nataliya Dilna, PhD. (Matematický ústav SAV)
3. RNDr. Tomáš Orfánus, PhD. (Ústav hydrologie SAV)

II. oddelenie vied:

1. Mgr. Naďa Pavlendová, PhD. (Ústav molekulárnej biológie SAV)
2. RNDr. Tatiana Mikušová, PhD. (Virologický ústav SAV)

3. MVDr. Daniela Antolová, PhD. (Parazitologický ústav SAV)

Čestné uznanie:

- Ing. Marcela Lauková, PhD. (Ústav experimentálnej endokrinológie SAV)
Ing. Dušan Račko, PhD. (Ústav polymérov SAV)

III. oddelenie vied:

1. Mgr. Alžbeta Lukáčová, PhD. (Ústav hudobnej vedy SAV)
2. Mgr. Andrej Škoviera, PhD. (Slavistický ústav J. Stanislava SAV)
3. PhDr. Vladimír Mitáš, PhD. (Archeologický ústav SAV)

Katarína Čižmáriková | Foto: Katarína Čižmáriková,

Tomáš Čižmárik

VELMI KVALITNÉ VÝKONY PODALI AJ MLADÍ UMELCI. FINÁLE KONCERTU PATRILO PETROVI STAŠÍKOVVI, POSLUCHÁČOVI VŠMU V BRATISLAVE, KDE ŠTUJUJE HRU NA LESNÝ ROH.

Výstava k Medzinárodnému roku chémie

PRE KVALITU ŽIVOTA ĽUDSTVA

V Bratislave otvorili 2. júna t.r. reprezentačnú výstavu pri príležitosti Medzinárodného roka chémie. Pripravila ju Slovenská chemická spoločnosť (SCHS) pri SAV z podkladov poskytnutých Americkou chemickou spoločnosťou a z vlastných materiálov ako súčasť osláv 80. výročia svojho založenia. Spoločnosť vznikla ako Odbočka československej spoločnosti chemickej v Bratislave koncom roka 1929. Hoci jej názvy sa v priebehu rokov menili – dnešný názov prijala v roku 1966, jednotiacia myšlienka profesijného spolku pretrváva doteraz.

Výstavu otvorili predseda SCHS prof. Viktor Milata a prof. Rachid Makhloufi, atašé pre univerzitu, vedeckú a odbornú spolu-

prácu Veľvyslanectva Francúzskej republiky v SR, ako zástupca krajiny, v ktorej sídli UNESCO; z iniciatívy UNESCO a na podnet IUPAC vyhlásila Organizácia spojených národov na svojom 63. zasedaní rok 2011 za Medzinárodný rok chémie. Výstava rozpráva o chémii vo viacerých súvislostiach – časť je o slovenských chemických legendách, o návštevách chemikov-nobelistov, o minulosti a súčasnosti chemických olympiád žiakov a študentov základných a stredných škôl, ale aj o význame a obsahu terajších a zamýšľaných aktivít SCHS a o ich medzinárodnom dosahu. Ďalšia časť výstavy je prierezom pohľadu chemika; o vkladoch a príspevkoch chémie do vývoja vzdelanosti, vedy, technológií energetiky, transportu a komunikácií, ale aj informatiky, medicíny, potravinárstva a poľnohospodárstva. Jednoducho, ukazuje čím a ako prispela a prispieva chémia k súčasnej kvalite života ľudstva.

Prof. Milata vo svojom úvodnom vystúpení osobitne vyzdvihol globálny chemický experiment v rámci Medzinárodného roka chémie pod názvom *Voda: Chemický roztok*, do ktorého sa zapájajú žiaci základných a stredných škôl a ktorý vznikol z iniciatívy IUPAC-u a UNESCO. Jeho cieľom je zvýšiť verejné povedomie o chémii ako prostriedku uspokojujúceho potreby ľudstva, podnietiť záujem o chémiu medzi mladými a zlepšiť medzinárodnú spoluprácu. V. Š.

ZĽAVA PROF. RACHID MAKHLOUFI, DOC. MILAN DRÁBIK Z ÚSTAVU ANORGANICkej CHÉMIE SAV (DONEDÁVNA PREDSEDA SCHS), A PROF. VIKTOR MILATA PRED PANELOM O OKTIVITÁCH SCHS V RÁMCI MEDZINÁRODNÉHO ROKA CHÉMIE. Foto: Vladimír Šmihula

DOKUMENTUJÚ PODOBY KRAJINY

Pamätné plakety SAV pri príležitosti okrúhlych životných jubileí – 60 rokov – prevzali 3. júna t. r. **doc. RNDr. Ján Feranec, DrSc.**, a **RNDr. Milan Lehotský, CSc.**, z Geografického ústavu SAV. Odovzdal im ich podpredseda SAV Juraj Lapin. Na malej slávnosti v priestoroch Úradu SAV v Bratislave sa zúčastnili riaditeľ GgÚ SAV prof. Vladimír Ira, zástupca riaditeľa ústavu prof. Mikuláš Huba a vedúci Oddelenia kartografie a geoinformatiky GgÚ SAV prof. Ján Ořahel.

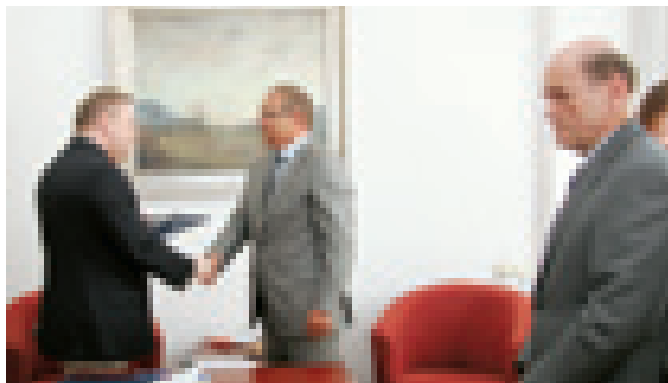
V laudácii na počesť vedúceho vedeckého pracovníka Oddelenia kartografie a geoinformatiky doc. Jána Feranca prof. Vladimír Ira pripomenul, že ocenený pracuje v Geografickom ústave SAV od roku 1974. Jeho vedecká činnosť sa dlhodobo orientuje na rozpracovanie metodických prístupov využívania údajov diaľkového prieskumu Zeme v geografii a v tematickej kartografii, o čom ako prvý na Slovensku prednášal poslucháčom geografie. Výsledkom týchto medzinárodne významných aktivít sú série tematických máp a databáza *CORINE land cover* Slovenska v mierke 1:100 000, zostavené aplikáciou aerokozmických snímok a obrazových záznamov, ktoré predstavujú dôležitý prostriedok na poskytovanie aktuálnych informácií o objektoch krajiny a ich zmenách. Pracovitosť a dôslednosť doc. Feranca pri riešení vedecko-výskumných problémov sa prejavuje v mimoriadnej kvalite bádateľských výsledkov. Výsledky jeho vedeckej práce sú publikované v 8 monografiách, 6 kapitolách v monografiách, v desiatkach časopiseckých a zborníkových štúdií, na ktorých sa podieľal ako autor alebo spoluautor. Na jeho príspevky je evidovaných viac ako tisíc ohlasov. Dlhodobo sa angažuje v medzinárodnej spolupráci, predovšetkým s inštitúciami v Japonsku, USA, Francúzsku, Veľkej Británii, Holandsku, Poľsku a Bulharsku. Doc. J.

Feranec sa významne podieľal aj na vedecko-organizačnej činnosti Geografického ústavu SAV. Okrem iného bol v rokoch 2001 – 2002 zástupcom riaditeľa a v rokoch 2002 – 2006 riaditeľom tohto pracoviska. Za mimoriadne výsledky vo vedeckej práci získal o. i. ceny SAV za vedecko-výskumnú činnosť (1992) a za výsledky medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce (2005).

Druhý jubilant, vedúci Oddelenia fyzickej

spoločenského využívání, pričom rozpracoval metodické postupy krajinnnej syntézy v regionálnej mierke, výsledkom čoho bola knižná publikácia *Funkčné štruktúry krajiny (Štiavnické vrchy)*. Výsledky jeho výskumu eróznokumulatívnych katén sa odrazili na jeho výbere ako jedného z riešiteľov medzinárodných projektov *The response of fluvial systems to large scale land use changes* (Hebrew University, Jeruzalem) a *Spatial redistribution of*

PODPREDEDA SAV
JURAJ LAPIN (VLEVO)
ODOVDÁVA PAMÄTNÚ
MEDAILU SAV
RNDR. MILANOVILE-
HOTSKÉMU, VPRAVO
DOC. JÁN FERANEC.

geografie a geomorfológie a predseda vedeckej rady Geografického ústavu SAV RNDr. Milan Lehotský, pracuje v ústave od roku 1974. Jeho vedecká činnosť sa dlhodobo orientuje na systematický a podrobný výskum krajiny vo viacerých okruhoch. V minulosti to boli geoekologický prístup k výskumu krajiny, analýza eróznokumulatívnych procesov a hodnotenie krajinného systému podľa environmentálnych princípov. V súčasnosti sa zaoberá geomorfologickým výskumom riek a riečnej krajiny. Podieľal sa na rozvíjaní koncepcie krajinných syntéz s cieľom poznať štruktúru krajiny a jej potenciál pri rôznom

radionuclides within catchments: Development of GIS-based models for decision support systems (Utrecht Centre for Environmental and Landscape Dynamics). Je hlavným redaktorom medzinárodného časopisu *Geomorphologia Slovaca et Bohemica*, členom redakčných rád ďalších odborných geografických časopisov. Okrem monografie je aj autorom 6 kapitol vo vedeckých monografiách, 10 vedeckých prác v karentovaných zahraničných a domácich časopisoch, a ďalších desiatok prác v časopisoch a zborníkoch. Celkovo má zaregistrovaných 600 ohlasov.

Vladimír Šmihula | Foto: autor

DESAŤROČNÁ TRADÍCIA VÝJAZDOV

Dňa 26. mája sa uskutočnilo už tradičné výjazdové zasadnutie členov Predsedníctva SAV za 2. oddelenie vied SAV vo Zvolene. V tradícii, ktorá vznikla pred desiatimi rokmi, keď sa uskutočnilo prvé takéto stretnutie v Ústave ekológie lesa SAV, pokračuje aj súčasné predsedníctvo.

Podľa slov riaditeľa ústavu Ing. Jozefa Váľka „pre ústav majú tieto zasadnutia aj veľký morálny význam, u pracovníkov ústavu sa tým prehĺbuje poznanie, že nie sme len periférnym, 'vidieckym' pracoviskom, ale súčasťou celej Slovenskej akadémie vied“. Výrazom dobrých vzťahov medzi Ústavom ekológie lesa SAV a Technickou univerzitou vo Zvolene bola aj prítomnosť rektora prof. Jána Tučeka, ktorý prijal pozvanie na zasadanie.

Súčasťou tohtoročného pracovného výjazdu členov Predsedníctva SAV bola tradične aj návšteva rodiska Mateja Bela v Očovej, kde je socha nášho polyhistora v životnej veľkosti a múzeum. J. V.

PRIVÍTANIE ČLENOV PREDSEDNÍCTVA SAV Z 2. ODDELENIA VIED SAV S AKADEMICKOU OBCOU ÚSTAVU EKOLÓGIE LESA SAV VO ZVOLENE. Foto: Ján Kulfán

SO SLOVENSKOU LITERATÚROU V MADRIDE

Na Filologickej fakulte Univerzity Complutense v Madride sa 5. mája 2011 konal 10. medzinárodný deň slovenského jazyka a kultúry. Tento rok bolo podujatie venované súčasnej slovenskej literatúre. Klub nezávislých spisovateľov (KNS) vyslal do Španielska prof. PhDr. Jána Zambora, CSc. (FiF Univerzity Komenského v Bratislave a Ústav svetovej literatúry SAV), Mgr. Lubicu Suballyovú, PhD. (Veda, vydavateľstvo SAV) a doc. PhDr. Igora Hochela, PhD. (FiF Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre), ktorí predniesli vybrané prednášky. Na konferencii sa zúčastnili španielski slovakisti, slovenskí hispanisti, pedagógovia, doktorandi a študenti slovakistiky.

Slovenskí spisovatelia a literárni vedci mohli vďaka grantu z Ministerstva kultúry SR a ústretovosti veľvyslanca SR v Madride pána Jána Škodu absolvovať rozšírený trojdňový program svojej misie: prezentáciu nových knižných diel Jána Zambora na

literárnom večierku v rezidencii veľvyslanca, neformálne stretnutia so slovakistami, debaty o súčasnom záujme študentov o štúdium slovakistiky, o príčinách pozastavovania lektorátov slovenského jazyka a literatúry vo svete, či o prezentácii slovenského umenia v Španielsku, ale aj výlet za literárnymi dejinami Španielska.

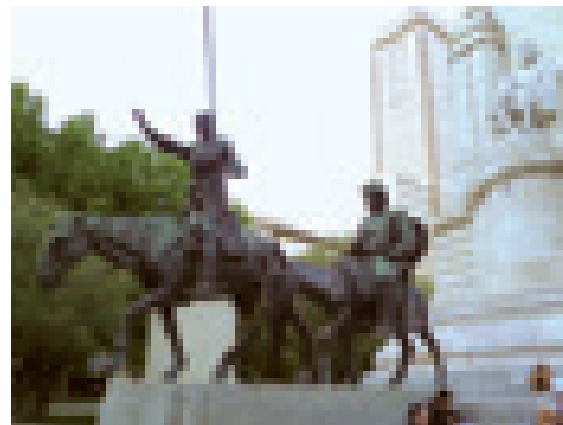
Pán veľvyslanec Ján Škoda má mimoriadny záujem o rozvoj kultúrnych a vzdelávacích aktivít. Hovoril o ambíciách rozšíriť štúdium slovenských jazykov na vybraných gymnáziách v Madride, o najbližších zámeroch prezentácie slovenského umenia v Španielsku. Od marca do júna tohto roka je v starobyľom univerzitnom meste Alcalá de Henares inštalovaná výstava Albína Brunovského.

Na pôde Filologickej fakulty Univerzity Complutense Madrid sa uskutočnila konferencia venovaná súčasnej slovenskej literatúre. Stalo sa tak v rámci 10. medzinárodného dňa slovenského jazyka a kultúry.

Otvoril ju dekan fakulty pán D. Dámaso López García a veľvyslanec SR v Španielsku Ján Škoda. Spoločnú prednášku venovanú pamiatke prof. Ladislava Trupa, hispanistu z Pedagogickej fakulty UK Bratislava, predniesli Dr. Salustio Alvarado Socastro z Filologickej fakulty UCM Madrid a Dr. Renáta Bojničanová, PhD., z Pedagogickej fakulty UK Bratislava. Prednášku na tému obraz života v ére politickej totality v stvárnení súčasnej slovenskej prózy predniesol doc. Igor Hochel; Dr. Valéria Kovachova Rivera de Rosales z tamojšej filologickej fakulty uviedla príspevok profil ženy v románe Rudolfa Slobodu Uršuľa; prof. Ján Zambor referoval o povahe lyriky Štefana Strážaya; Mgr. Lubicu Suballyová predniesla prednášku o súčasnej slovenskej literatúre pre deti a mládež a o stave jej čítania v Slovenskej republike; Dr. Alejandro Hermida de Blas (Filologická fakulta UCM Madrid) pripravil príspevok o neverbálnej komunikácii v poézii Štefana Strážaya.

Vďaka pohostinnosti veľvyslanca sme nasledujúci deň navštívili Cervantesovo mesto Alcalá de Henares: nielen múzeum – rodný dom Miguela de Cervantesa s neodmysliteľným rytierom Donom Quijotom a Sanchom Panzom, monumentálne sediacimi na lavičke pred domom, ale najmä Univerzitu Alcalá. V jej stredovekej Aule skladali doktorské skúšky či študovali tu Ignác z Loyoly, Juan de la Cruz, Lope de Vega a mnohí iní, ktorých mená sú vpísané na stene. Od roku 1976 práve v tejto sále španielsky kráľ osobne odovzdáva Cervan-

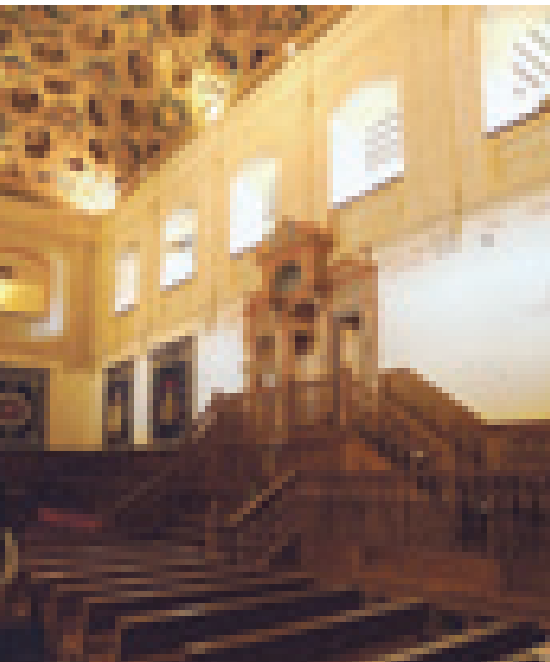
CERVANTESOVO MESTO ALCALÁ DE HENARES S NEODMYSLITEĽNÝM RYTIEROM DONOM QUIJOTOM A SANCHOM PANZOM, MONUMENTÁLNE SEDIACIMI NA LAVIČKE PRED DOMOM.

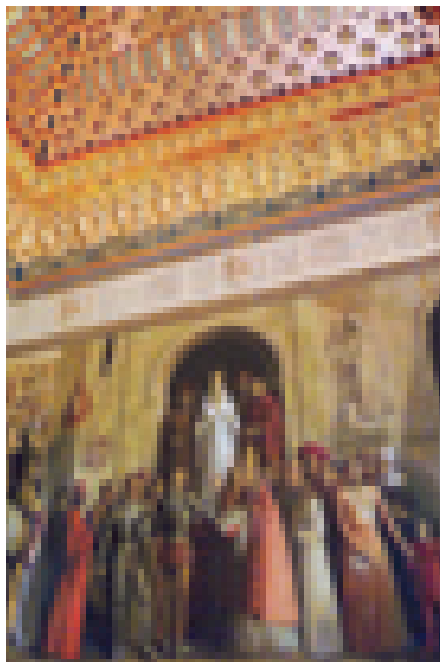
LITERÁRNY VEDEC A BÁSNIK JÁN ZAMBOR (VĽAVO) VENOVAL VEĽVYSLANCOVI SR JÁNOVI ŠKODOVI SVOJE NOVÉ KNIHY TVAROVANIE BÁSNE, TVAROVANIE ZMYSLU (VEDA, 2010) A INTERPRETÁCIE A PREKLAD ELÉGIÍ JORGE MANRIQUEHO SLOHY NA OTCOVU SMRŤ (MILANIUM, 2010) HNEĎ PO PRÍLETE DO MADRIDU.

LITERÁRNY VEČEIROK SO SLOVENSKOU LITERATÚROU – ZĽAVA PROFESOR FILOLOGIE SALUSTIO ALVARADO SOCASTRO, RENÁTA BOJNIČANOVÁ, REDAKTORKA ZAMBOROVEJ KNIHY SLOHY NA OTCOVU SMRŤ, BÁSNIK A PREKLADATEĽ JÁN ZAMBOR, DEKAN FILOLOGICKEJ FAKULTY UNIVERZITY COMPLUTENSE DÁMASO LÓPEZ GARCÍA A VEĽVYSLANEC SR JÁN ŠKODA, KTORÝ TOTO LITERÁRNE SOIRÉE UVÁDZAL.

SÁLA UNIVERZITY ALCALÁ. V JEJ STREDOVEKEJ AULE SKLADALI DOKTORSKÉ SKÚŠKY ČI ŠTUDOVALI TU IGNÁC Z LOYOLY, JUAN DE LA CRUZ, LOPE DE VEGA A MNOHÍ INÍ, KTORÝCH MENÁ SÚ VPÍSANÉ NA STENE.

NAVŠTÍVILI SME AJ SEGOVIU A JEJ MAJESTÁTNY ZÁMOK ALCÁZAR. FORTIFIKAČNÁ PEVNOSŤ CHRÁNILA STREDOVEKÝCH MONARCHOV KASTÍLIE; V ROKU 1474 NA HLAVNOM NÁMESTÍ VYHLÁSILI IZABELU ZA KRÁĽOVNÚ. DOMINUJE NA OBRAZE V SÁLE MONARCHOV...

tesove ceny po španielsky píšucim autorom. Tabuľky s ich menami zdobia vstupnú stenu pred Aulou – za rok 2010 na nej pribudlo meno osemdesiatpäťročnej Any Marie Matuteovej (španielska autorka napr. u nás dostupného románu *Mŕtve deti*, rozprávky *Lúčna kobyľka*). Španielsky rozhlas

vtedy odvysielal ohlas peruánskeho spisovateľa, čerstvého držiteľa Nobelovej ceny Maria Vargasa Llosu (Cervantesovu cenu získal v roku 1994), s odkazom, že sa teší, lebo Ana Maria Matuteová si toto ocenenie zaslúžila už dávno. Počas konferencie na Univerzite Complutense študenti rôznych

jazykov na nádvorí fakulty čítali ukážky z Llosovho diela a akciu načasovali tak, aby úryvky z úst študentov slovakistiky zneli počas kávovej prestávky našej konferencie.

Navečer sa účastníci konferencie a ďalší pozvaní hostia zúčastnili na literárnom večierku, ktorý usporiadal veľvyslanec Ján Škoda vo svojej rezidencii. Reflexia o metafore ako ťažiskovej téme monografie Jána Zambora *Tvarovanie básne, tvarovanie zmyslu* (VEDA, vydavateľstvo SAV, 2010) a prekladoch z hispánskej a inej literatúry sa preniesla aj na širšie úvahy – napríklad o vnímaní elégií v rôznych národných literatúrach, plynúcich rôznymi storočiami.

Príjemný večer v záhrade rezidencie naplnili odborné aj priateľské rozhovory a úvahy o nádeji, že napriek kríze sa prelomí nezáujem španielskych vydavateľov o slovenskú literatúru. Zanietení prekladatelia a znalci literatúry sú na oboch stranách, len literárnu prajnosť ubíja vydavateľská opatrnosť.

Cez hľadáčik fotoaparátu sme fixovali obrazy krajiny, detaily svedkov histórie, až kým nevy povedala batéria vo fotoaparáte. Ešte malá prechádzka centrom a osvieženie pri krásnom akvadukte. Návrat do Madridu, srdečné a priateľské rozlúčenie sa s veľvyslancom Jánom Škodom a jeho pani manželkou Miriam, stisk rúk a nádej, že Medzinárodný deň slovenského jazyka a kultúry o rok s novou témou konferencie a novými knihami bude pokračovaním tradície priamych kontaktov španielskych slovakistov a slovenských hispanistov a spisovateľov.

Lubica Suballyová | Foto autorka

Talianско-slovenská interdisciplinárna spolupráca

POHYB MYŠLIENOK, DIEL A TEÓRIÍ

Medziakademická dohoda s Radou pre výskum (Consiglio Nazionale delle Ricerche) v Taliansku spojila v rokoch 2004 – 2007 vedcov z Ústavu divadelnej a filmovej vedy SAV (Dagmar Sabolová-Princic, Miloš Mistrík) a z Ústavu orientalistiky SAV (prof. Marián Gálik) s vedcami Univerzity „La Sapienza“ v Ríme, ako je prof. Armando Gnisci, Franca Sinopoli, Nora Moll a Matteo Lefevre, na spoločnom výskume, ktorého názov bol *Formy prekladu medzi západnou a východnou Európou: pohyb myšlienok, diel, teórií*. Výskum bol interdisciplinárny a na spoločnej téme foriem prekladu sa v ňom spojili vedci z oblasti literárnej vedy, teórie prekladu, teatrologie, komparistiky a kulturologie. Tieto rôzne interdisciplinárne prístupy spojil široko chápaný pojem prekladu ako nielen jazykovej, ale aj žánrovej a druhovej transformácie literárneho diela. Cieľom bolo zmapovať a analyzovať niekedy aj kuriózne formy prekladu, ktoré vznikli v dejinách vzťahov medzi kultúrami. Takouto zmenou formy môže byť prepis Voltairovho *Candide* z prózy do veršov v talianskom preklade, rôzne prepisy *Odysey* v talianskej literatúre, ale aj ovplyvňovanie, inšpirovanie sa Danteho dielom v čínskej kultúre, adaptácia absurdnej drámy v slovenskom prostredí alebo mediálna forma prekladu, ktorý pôvodne vznikol v knižnej forme, ako je to s rozhlasovou adaptáciou románu Umberta Eca, *Baudolino*. Výsledky tohto výskumu zhrnuli jednotliví autori v spoločnom zborníku *Forme della traduzione. Europa Mediterranea & Europa centrale* (editoroky Dagmar Sabolová-Princic a Franca Sinopoli), ktorý bol vydaný minulý rok v talianskom vydavateľstve Bulzoni v Ríme ako 29. zväzok edície *Quaderni di storia della critica e delle poetiche* (Zväzky z dejín kritiky a poetiky). Príspevky sú publikované v talianskom a v anglickom jazyku.

D. S.

Ústav etnológie SAV zapojený do ochrany a šírenia dedičstva ľudovej kultúry strednej Európy

ČO SA SKRÝVA POD AKRONYMMOM ETNOFOLK

Ústav etnológie SAV v Bratislave a zo slovenských vedeckých pracovísk aj Centrum vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici sa od mája 2011 zapojili do riešenia projektu *Ochrana a šírenie kultúrneho dedičstva ľudovej kultúry v strednej Európe*, ktorý je súčasťou programu Central Europe v rámci Fondu regionálneho rozvoja Európskej únie. ETNOFOLK je akronymom tohto projektu a už dnes je prítomný na internete. Na adrese <http://projectetnofolk.eu> sú základné informácie o zámeroch a aktuálnom dianí.

Hlavným riešiteľom projektu je Etnologický ústav Akadémie vied ČR v Prahe, ďalšími partnermi sú etnologické pracoviská Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézet v Budapešti a Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umjetnosti v Lubľane, z ktorého sa na projekte podieľajú pracovníci Institutu za slovensko narodopisje. Etnológovia štyroch stredoeurópskych krajín sa tak zapojili do prípravy internetového portálu, na ktorom budú sprístupnené archívne grafické, zvukové a audiovizuálne dokumenty o historických podobách ľudovej kultúry, ale aj ďalšie informácie o využívaní tohto kultúrneho dedičstva. Portál by mal byť dopracovaný do obsahu aspoň 135 000 fotografií,

140 hodín audia, 60 hodín videa a 80 geografických dát. Technickú stránku projektu zabezpečuje AiP Beroun z Českej republiky. Škoda, že z projektu musel odstúpiť Národný ústav lidové kultúry v Strážnici, kde majú dôležité a priebežne digitalizované zbierky.

Ciele projektu sú však širšie ako samotná webová stránka, ktorá bude vytvorená na adrese www.etnofolk.eu. Zameriavajú sa na hľadanie inovatívnych nástrojov na ochranu, sprístupnenie, interpretáciu a využitie existujúcich prameňov o dedičstve ľudovej kultúry, na propagáciu tohto kultúrneho bohatstva a zlepšenie jeho využívania širokou verejnosťou s využitím skúsenosti zúčastnených, ale aj iných vyspelých krajín. Projekt si kladie za cieľ napr. vytvorenie podporných ideových argumentov k investíciám do tejto sféry, získavanie poznatkov o využívaní dedičstva ľudovej kultúry v regionálnom zbere, najmä vo vzdelávacom procese, činnosti samosprávnych i mimovládnych inštitúcií, záujmových združení, v turistickom ruchu a pod. Poznatky budú využité vo forme publikovaných odporúčaní, ale predpokladáme aj mimoprojektové čiastkové štúdie k tejto spoločensky aktuálnej problematike. V rámci projektu vzniknú dve monografie a filmové dokumenty, výstavné prezentácie, multilingválne propa-

gačné materiály a ďalšie menšie aktivity. Očakáva sa však predovšetkým široká propagácia tejto oblasti kultúrneho dedičstva.

Ústav etnológie SAV je zapojený v dvoch oblastiach. Spolupracuje na koncepčnom riešení internetového portálu, jeho obsahom zameraní a, samozrejme, aj na plnení dokumentmi z územia Slovenska. Opiera sa o archívne fondy, z ktorých sa podarilo dostať do podoby digitálnych dát vyše 120 tisíc grafických dokumentov (kreselných a fotografických). Táto práca sa v Ústave etnológie SAV mohla uskutočniť vďaka projektu z Agentúry na podporu výskumu a vývoja, riešeného v rokoch 2008 – 2010.

Projekt ETNOFOLK umožňuje ich doplnenie potrebnými metadátaami a sprístupnenie vo vyhľadávacom režime (zatiaľ je len v prehliadačom). Druhou úlohou je ideovo usmerňovať a koordinovať zúčastnené pracoviská v širokej propagácii výstupov a výsledkov projektu v jednotlivých krajinách, ako aj v širšom medzinárodnom priestore. Ale hlavne prezentovať výsledky vyše 60-ročnej výskumnej práce pracovníkov ústavu a predstaviť v komparatívnom kontexte hodnoty tejto oblasti nášho kultúrneho dedičstva.

Daniel Luther | Foto autor

PROCEDÚRY PROGRAMU CENTRAL EUROPE OBJASŇOVAL CHRISTOPHE EBERMANN.

ÚČASTNÍCI OTVÁRACIEHO ZASADNUTIA PROJEKTU ETNOFOLK, PRAHA 19. MARCA 2011.

PREZENTÁCIA BARBORY GERGELOVEJ Z ETNOLOGICKÉHO ÚSTAVU AV ČR.

DOKUMENTAČNÉ FONDY INSTITUTU ZA SLOVENSKO NARODOPISJE SAZU V LUBĽANE PREDSTAVIL DR. NAŠKO KRÍŽNAR.

Pripomenuli si jubileum významných dendrobiológov

DREVINY VO VEREJNEJ ZELENI

V dňoch 17. – 18. mája 2011 sa konal 8. ročník konferencie s medzinárodnou účasťou pod názvom *Dreviny vo verejnej zeleni 2011*. Organizátormi konferencie boli Ústav ekológie lesa SAV Zvolen – Pobočka biológie drevín Nitra a Slovenská spoločnosť pre poľnohospodárske, lesnícke, potravinárske a veterinárske vedy pri SAV. Odborným garantom konferencie bola doc. Ing. Gabriela Juhásová, CSc.

Na tohtoročnom podujatí odznelo celkom 31 prednášok a predstavilo sa 10 postero-rov, v ktorých prednášajúci prezentovali význam starostlivosti o dreviny, plniace vo verejnej zeleni dendrologickú, estetickú a ochrannú funkciu. Vedeckí pracovníci z univerzít (Mendelova univerzita Brno, Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica, TU Zvolen, STU Bratislava), a výskumných pracovísk (ESPRIT, s.r.o., Banská Štiavnica, Dendrea Bratislava, Ekojet Bratislava a Arborétum Mlyňany SAV) v prednáškach poukázali na význam hodnotenia dutín v štruktúrach zelene, na úlohu stromových poloparazitov (*Viscum album*) v historických parkoch a cintorínoch. Odznelo veľa nových poznatkov k problémom údržby drevín v urbánnom prostredí. Prednášajúci upozornili na výskyt pôvodcov hubových ochorení a škodcov. Osobitne významná bola prednáška o vývoji a postavení ochrany drevín v legislatíve a v praxi. So záujmom si účastníci vypočuli prednášky o biologických vlastnostiach vzácneho ginka dvojľaločnatého, o spôsoboch ošetrovania kríkov (omladzovacie a pestovateľské zásahy), možnosti využitia metód digitálnej obrazovej analýzy na vyhodnotenie poškodenia listovej plochy a pod. Organizátori pripravili aj praktickú ukážku použitia počítačovej tomografie a využitie zvukového tomografu na stanovenie stability stromov. Účastníci konferencie a hostia mali k dispozícii recenzovaný zborník obsahujúci plné texty prednášok a informácie o posteroch.

Riaditeľ Ústavu ekológie lesa SAV Zvolen Ing. Jozef Váľka, CSc., na konferencii zablahoželal k vzácnemu životnému jubileu – 70. výročiu narodenia – bývalým významným vedeckým pracovníkom ústavu, prof. Ing. Pavlovi Hrubíkovi, DrSc., a doc. Ing. Ferdinandovi Tokáři, DrSc., a odovzdal im ďakovný list a vecné darčeky.

PROF. PAVOL HRUBÍK

DOC. FERDINAND TOKÁR

Prof. Pavol Hrubík sa narodil v Sennom, okres Veľký Krtíš, absolvoval VŠLD vo Zvolene. V Arboréte Mlyňany – Ústave dendrobiológie SAV pracoval do konca roka 1993 a po delimitácii pracoviska pokračoval na nitrianskej Pobočke biológie drevín Ústavu ekológie lesa SAV. V septembri 1995 odchádza na Slovenskú poľnohospodársku univerzitu (SPU) na Fakultu záhradníctva a krajinného inžinierstva a ešte dodnes pôsobí v Botanickej záhrade SPU. Jeho pracovná problematika sa spočiatku orientovala na inventarizáciu a sledovanie biotických škodcov, neskôr na štúdium biológie a ekológie hmyzích škodcov vo vzťahu k introdukovaným drevinám. V 80. rokoch sa jeho záber rozšíril o aktuálnu problematiku živočíšnych škodcov drevín mestskej zelene v rôznych ekologických podmienkach Slovenska. Počas pôsobenia v Arboréte Mlyňany SAV viedol dve dendrologické expedície do KLDK. V rokoch 1990 – 1993 bol zástupcom riaditeľa a predsedom vedeckej rady. Na SPU v Nitre pokračoval vo výskume a pedagogickej činnosti v problematike dendrológie a ochrany drevín. Svoje vynikajúce znalosti využil pri výučbe predmetu sadovnícka dendrológia – ihličnaté, vždzelené a listnaté dreviny. Počas dlhoročnej praxe prispel k rozšíreniu poznatkov o entomofaune domácich a cudzokrajných drevín vo verejnej zeleni a vo významných dendrologických objektoch Slovenska. Opísal prvý výskyt viacerých druhov hmyzích škodcov na Slovensku na introdukovaných drevinách. Vedecké poznatky publikoval v 12 monografiách a v ďalších početných pôvodných vedeckých prácach so značným citačným ohlasom. Bol riešiteľom, spoluriešiteľom a vedúcim grantových projektov grantových agentúr VEGA a KE-GA, zúčastnil sa aj na riešení medzinárodného programu COST: *Multidisciplinárny výskum gaštanu jedlého v Európe* a COST projektu: *Mestské lesy*. Za mimoriadnu vedecko-popularizačnú činnosť mu v roku 1985 udelili Cenu SAV za popularizáciu vedy.

Doc. Ferdinand Tokár, rodák z Veľkých Chrášťan, okres Zlaté Moravce (nar. 30. 5. 1941). Po štúdiu na VŠLD vo Zvolene využil svoje odborné vedomosti najprv v Lesnom závode Partizánske, v rokoch 1965 – 1993 vedecky pracoval v Arboréte Mlyňany (Ústav dendrobiológie SAV) a od januára 1994 až do odchodu do dôchodku pôsobil v Ústave ekológie lesa SAV Zvolen. Z odborného hľadiska sa orientoval na ekologicko-produkčné otázky cudzokrajných drevín. Z tejto problematiky na Lesníckej fakulte VŠLD obhájil kandidátsku, neskôr aj doktorskú prácu a habilitoval sa ako docent v odbore pestovanie lesa. Ako modelové dreviny spracoval gaštan jedlý (*Castanea sativa* MILL.), dub červený (*Quercus rubra* L.), orech čierny (*Juglans nigra* L.) a borovicu čiernu (*Pinus nigra* ARNOLD). Cenné vedecké poznatky získal v oblasti zhodnocovania štruktúry, produkcie a výchovy (fytotechniky) porastov a výskumu biomasy vybraných cudzokrajných drevín pestovaných v rôznych porastových typoch. Jeho vedecké poznatky z ekologicko-produkčného výskumu cudzokrajných drevín na Slovensku nachádzajú dobré využitie v praxi lesného hospodárstva, ovocinárstva i v expertíznej činnosti. Výsledky vedeckej práce publikoval v štyroch monografiách a v ďalších desiatkach pôvodných vedeckých a odbornopopularizačných prác. Bol hlavným riešiteľom alebo spoluriešiteľom medzinárodného projektu COPERNICUS aj šiestich projektov VEGA. V rokoch 1990 – 1993 bol členom Rady vedcov SAV. Po delimitácii Ústavu dendrobiológie SAV bol v rokoch 1994 – 2004 bol námestníkom riaditeľa ÚEL SAV a vedúcim Pobočky biológie drevín v Nitre. Aktívne pracoval vo vedeckých spoločnostiach, rôznych odborných kolégiách, redakčných radách a pod. Za jeho pracovné výsledky mu udelili Čestnú striebornú plaketu SAV za zásluhy v biologických vedách, Fándlyho medailu i ďalšie ocenenia.

Gabriela Juhásová | Foto archív

LISZT V EURÓPSKEJ HUDOBNEJ KULTÚRE

Pri príležitosti 200. výročia narodenia jedného z najvýznamnejších hudobných skladateľov a legendárneho klavírneho virtuóza Franza Liszta (1811 – 1886) Ústav hudobnej vedy SAV usporiadal v spolupráci s viacerými inštitúciami medzinárodnú muzikologickú konferenciu *Franz Liszt a jeho miesto v európskej hudobnej kultúre*. Trojdňové podujatie (17. – 19. 5. 2011) sa konalo v rámci cyklu konferencií *Musicologica historica*, ktoré začal ÚHV SAV minulý rok so zámerom vytvoriť priestor na prezentáciu najnovších poznatkov o aktuálnych problémoch historickej muzikológie s možnosťou rozšíriť záber aj o interdisciplinárne aspekty.

Na úvod konferencie privítala účastníkov riaditeľka Ústavu hudobnej vedy SAV Hana Urbancová. Predsedníčka organizačného výboru podujatia doc. Markéta Štefková pripomenula, že umelecké aktivity Franza Liszta úzko súviseli s Bratislavou a vyjadrila nádej, že príspevky a diskusie muzikológov z akademickej a univerzitnej pôdy z Európy i zo zámoria prispejú k vytvoreniu lepšieho

a diferencovanejšieho obrazu o jeho živote a diele.

Konferencia sa sústredila na štyri základné tematické okruhy: *Život a dielo Franza Liszta vo svetle moderných koncepcií identity; Multikultúrne, polyštýlové a intertextuálne aspekty v tvorbe Franza Liszta; Franz Liszt a Slovensko a napokon Lisztov význam v hudobných dejinách*.

Na podujatí odzneli prednášky 15 muzikológov z Nemecka, Rakúska, Maďarska, Švajčiarska, USA a zo Slovenska, konkrétne **L. Kačica** (Bratislava), **W. Dömling** (Augsburg), **I. Rentscha** (Zürich), **V. Arlettaza** (Fully), **P. Halásza** (Budapešť), **A. Stollberga** (Bern), **M. Štefkovej** (Bratislava), **L. Suhrckeovej** (Oldenburg), **J. Lengovej** (Bratislava), **E. Ferkovej** (Bratislava), **H. Loosa** (Lipsko), **H. Urbancovej** (Bratislava), **G. J. Winklera** (Eisenstadt), **M. Krolla** (Boston), **N. Noeskeovej** (Hannover).

Bezprostrednou súčasťou podujatia boli aj dve koncertné matiné popredného slovenského klaviristu Ladislava Fančoviča

a moderovaný koncert Paula Guldu a súboru Cigánski diabli pod názvom *Roma Rhapsody*, ktorý sa uskutočnil v spolupráci s Rakúskym kultúrnym fórom a Rakúskym veľvyslanectvom v Bratislave za mimoriadneho záujmu obecnstva v koncertnej sále Hudobnej a tanečnej fakulty VŠMU Dvora na 18. mája.

V atraktívnom a príjemnom komornom prostredí Múzea Jána Cikkeru v Bratislave sa organizátorom podarilo vytvoriť medzinárodnú platformu na diskurz o Lisztovej tvorbe z rozmanitých uhlov pohľadu a priniesť širokospektrálny pohľad nielen na osobnosť a dielo tohto veľikána svetovej hudby, ale aj na umenie a kultúru jeho epochy. Reflektované boli aj viaceré klišé a mýty, ktorými je Lisztova osobnosť opradená a o ktorých účastníci konferencie ďalej diskutovali v rámci neformálnych stretnutí. Zborník z podujatia v nemecko-anglickej jazykovej mutácii bude vydaný v budúcom roku.

M. Štefková, J. Petőczová

Podujatie z cyklu Pamäť literárnej vedy

VENOVANÉ JÚLIUSOVI NOGEMU

Ústav slovenskej literatúry SAV 2. júna t.r. usporiadal vedecký seminár venovaný PhDr. Júliusovi Nogemu, DrSc. (1931 – 1993) pri príležitosti jeho nedožitého životného jubilea. Išlo o siedme podujatie v rámci cyklu *Pamäť literárnej vedy*, ktorý ústav organizuje od roku 2008 s cieľom pripomínať si v aktuálnom výskumnom kontexte dielo a vedecký odkaz významných tvorcov modernej slovenskej literárnej vedy druhej polovice 20. storočia.

Seminár venovaný pamiatke literárneho historika, kritika a editora Júliusa Nogeho, koncepčne a organizačne pripravila Janka Pácalová z Oddelenia dejín slovenskej literatúry 19. storočia ÚŠL SAV. V prvom bloku sa účastníci sústredili na reflexiu Nogeho literárnovedného pôsobenia (výskum žánrových otázok slovenskej prózy 19. a 20. storočia, kritická reflexia súdobých prozaikov a básnikov, aktívna editorská činnosť, pôsobenie v oblasti literatúry pre deti a mládež), druhá časť dala priestor prezentácii aktuálnych výskumných problémov z oblasti slovenskej literárnej historiografie, a to najmä 19. storočia.

Úvodný referát *Dve glosy k profilu literárneho historika a kritika Júliusa Nogeho* predniesol Milan Hamada, ktorý uviedol, že aj napriek odlišnej východiskovej pozícii Júliusa Nogeho a seba (Nogeho východiská čiastočne ovplyvnené dobovou ideológiou a Hamadove vedome antiideologické) akceptoval interpretačné práce bývalého

kolegu a v mnohých zisteniach sa s ním zhodoval. Ján Gavura (FiF PU Prešov) v príspevku *Július Noge číta Jána Buzássyho (a iných autorov)* priblížil Nogeho editorské výsledky a jeho prístup k vydaniu knihy Jána Buzássyho *V hline, v dreve, v piesni*. Henrieta Buzgová (FiF TU Trnava) hovorila o pohľade Júliusa Nogeho na literatúru pre deti a mládež, a to od prvotných kritických dotykov až k neskoršej teoretickej syntéze.

V bloku o problematike prózy 19. storočia vystúpili Michal Babiak (FiF UK Bratislava) s referátom *Romantizmus v próze slovenských spisovateľov z Vojvodiny*, sústreďujúcim sa na tvorbu Leopolda Abaffyho, a vedeckí pracovníci Ústavu slovenskej literatúry SAV Lenka Rišková (*Inšpiratívny impulz pre výskum staršej slovenskej literatúry: Nogeho pokus o náčrt problematiky vývinu umeleckej prózy v slovenskej literatúre predklasicistického obdobia*), Jana Pácalová (*Prípady Statočný valach: Podoby, možnosti a recepcia romantickej prózy na príklade textu Štefana Marka Daxnera*), Peter Zajac (*Suchota a nemota?*) a Dana Hučková (*Stereotypný obraz veľkomesta a malomesta v slovenskej próze na konci 19. a na začiatku 20. storočia*).

Príspevky zo seminára budú publikované.

Dana Hučková

Čo nám ponúka nočná obloha v júni

KOMÉTA SO „SLOVENSKÝMI KOREŇMI“

V týchto mesiacoch neponúka obloha nijakú výnimočne jasnú kométu. Na nočnej oblohe sa ich nachádza viacero, ale ich jasnosti sú hlboko pod limitom viditeľnosti voľným okom alebo menším astronomickým ďalekohľadom. Napriek tomu upozorňujeme na jednu, ktorá má istý súvis so Slovenskom. Nesie označenie 45P/Honda-Mrkos-Pajdusakova a v roku 1948 na Skalnatom plese ju objavili Antonín Mrkos a Ludmila Pajdušáková.

Ako k objavu tejto kométy došlo? Vo svojej *Kometografii* (zväzok 4, strana 319) píše o tom Gary Kronk:

M. Honda (Kurashiki, Japonsko) objavil túto kométu v súhvezdí Hydra 3. decembra 1948 počas rutinného hľadania komét. Opísal ju ako difúzny objekt s jasnosťou asi 9 magnítud bez známok jadra alebo chvosta. L. Pajdušáková (observatórium na Skalnatom plese, Slovensko) viedla v tom čase rutinné hľadanie komét pomocou binokulárov 25 x 100 Somet, keď 6. decembra 1948 našla v súhvezdí Hydra difúzny objekt. Pretože už svitalo, nemohla určiť polohu ani pohyb, preto sa domnievala, že pravdepodobne videla jasnú galaxiu M83. A. Mrkos (observatórium na Skalnatom plese, Slovensko) nemal informáciu o Pajdušákovkej predošlom pozorovaní, a tak ráno 7. decembra pozoroval pomocou binokulárov 25 x 100 Somet v rámci plánovaného rutinného hľadania komét oblasť v súhvezdí Hydra, keď narazil na difúzny objekt s odhadovanou jasnosťou 11 magnítud. Pozíciu nezodpovedal žiaden známy objekt, preto usúdil, že ide o kométu. Okamžite o tom informoval Pajdušákovú, ktorá si uvedomila, že aj ona videla ten istý objekt. Spolu potom uskutočnili 12-minútovú expozíciu ako potvrdenie objavy.

A prečo ju spomíname práve teraz? Čím je výnimočná, že si zaslúži pozornosť? Na

prvý pohľad ide o obyčajnú kométu. Veľkosť samotného jadra kométy sa odhaduje na 1,6 kilometra. Kométa patrí do tzv. Jupiterovej rodiny komét s dobou obehu okolo Slnka 5,26 roka a sklonom dráhy k dráhe Zeme 4,2 stupňa. Najbližšie k Slnku sa dostáva medzi dráhami Merkúra a Venuše a najďalej od Slnka vo vzdialenosti Jupitera. Z uvedeného vyplýva, že časť jej dráhy prechádza blízko dráhy Zeme. Tento rok nastáva situácia, keď sa kométa priblíži nielen najviac k dráhe Zeme, ale aj k planéte samotnej. Tá vzdialenosť bude, našťastie, taká, že k nijakému ohrozeniu alebo dokonca stretu nedôjde. Konkrétne, minimálna vzdialenosť bude okolo 9 miliónov kilometrov, čo je viac než 23 vzdialeností Mesiaca od Zeme. A okamih tohto priblíženia nastane 15. augusta 2011. Ďalšie, takmer rovnako blízke priblíženie k Zemi nastane až vo februári roku 2163 (26 vzdialeností Mesiaca).

Pochopiteľne, táto blízkosť kométy je príležitosťou na jej pozorovanie. Musíme však všetkých sklamať, a to nielen na Slovensku, ale aj na severnej pologuli. Pozorovateľnosť bude pomerne ťažká. V dosahu väčších ďalekohľadov bude kométa pozorovateľná zhruba od polovice júna 2011 po poľnoci LSEČ do konca júna maximálne 22 stupňov nad obzorom (19 mag.) v súhvezdí Kozorožec. Do polovice júla sa postupne len veľmi mierne zjasní na asi 16 mag., ale zo dňa na deň bude čoraz nižšie nad obzorom (asi 18 stupňov pred svitaním). Vtedy sa presunie zo súhvezdia Kozorožec do Južnej ryby. Začiatkom augusta dosiahne po západe Slnka výšku nad obzorom maximálne 10 stupňov a jasnosť 12 mag. Teoretická šanca uvidieť ju stále aspoň pomocou väčších ďalekohľadov zo Slovenska je maximálne do 6. augusta, keď dosiahne približne 11 mag. Potom nastane viac ako mesačná pauza a u nás nad obzor

300-SEKUNDOVÁ SNÍMKA KOMÉTY 45P/HONDA-MRKOS-PAJDUSAKOVA Z 28. DECEMBRA 1995, ZÍSKANÁ TIMOM PUCKETTOM (VILLA RICA, GEORGIA, USA) POMOCOU 30-CM ĎALEKOHLADU MEADE LX-200.

vôbec nevyjde. Vtedy sa bude pohybovať súhvezdiami južnej oblohy – najprv Žeriav, Tukan a Vodný had, v čase najtesnejšieho priblíženia k Zemi okolo 15. augusta pomerne rýchlo súhvezdiami Stolový vrch, Mečiar, Lietajúca ryba, Kýl a Korma. Spzoa obzoru ešte pred východom Slnka sa vynorí až na začiatku septembra v súhvezdí Hydra s predpovedanou jasnosťou takmer 8 mag, no sprevádzať ju bude vychádzajúce Slnko, teda reálna možnosť vidieť ju je nulová. Dobrou správou je, že sa bude stále zjasňovať až na 6 mag, teda už na hranicu viditeľnosti voľným okom, no zlou správou je, že bude stále veľmi nízko nad obzorom a bude ju presvecovať svet Slnka na východe. V októbri sa podmienky na jej pozorovanie mierne zlepšia, no iba v tom zmysle, že sa postupne presunie zo súhvezdia Lev do Panny vyššie nad obzor, no jasnosť kométy mierne klesne až na 11 mag. V dosahu ďalekohľadov, ako je napríklad na Skalnatom plese (61-cm), bude až do decembra, no stále nízko nad obzorom (cca 20 stupňov).

Marek Husárik | Astronomický ústav SAV

SVEDECTVO O STAVE OBČIANSTVA

V kníhkupectve Artforum v Bratislave 24. mája t. r. prezentovali novú knihu VEDY, vydavateľstva SAV, venovanú otázkam občianstva, participácii a deliberácii. Monografia pod úplným názvom *Občianstvo, participácia a deliberácia na Slovensku: teória a realita* vznikla na pôde Ústavu výskumu sociálnej komunikácie SAV s podporou Centra excelentnosti SAV pre výskum a rozvoj občianstva a participácie. Editorkou publikácie je prof. PhDr. Jana Plichtová, CSc. Ako sa hovorí v stručnej anotácii z vydavateľstva, autori monografie vychádzajú zo základných hodnotových pilierov liberálnej demokracie – z ideálov politickej slobody a rovnosti; kriticky analyzujú najmä reálne možnosti občanov zúčastňovať sa na veľkej či malej politike. V teore-

tických štúdiách, analýzach empirických dát reprezentatívneho výskumu, vo výskumných sondách a prípadových štúdiách odhaľujú rozmanité aspekty našej demokracie, upozorňujú na jej rezervy a nedostatky. Poukazujú aj na možnosti prehĺbenia a skvalitnenia našej demokracie. Publikácia *Občianstvo, participácia a deliberácia na Slovensku: teória a realita* je výsledkom spolupráce vedeckých kapacít z oblasti sociológie, psychológie, filozofie a politológie zo Slovenskej akadémie vied a Univerzity Komenského, ako aj spolupráce s viacerými významnými osobnosťami z mimovládneho sektora.

V. Š.

TRADÍCIA DAROVANIA KRVI

Mobilný odber krvi, ktorý sa v Neurobiologickom ústave SAV v Košiciach uskutočnil 24. mája, mal malé jubileum. Bol už piaty v poradí. Na aktivitu RNDr. Jána Gálíka, CSc., nadšeného propagátora dobrovoľného darcovstva krvi, si už košickí akademici začínajú zvykať. „Niektorí sa už sami ozývajú, že kedy zorganizujeme ďalší mobilný odber,“ hovorí s potešením. „Najmä pre nás, neurobiológov, a kolegov z Ústavu fyziológie hospodárskych zvierat, s ktorými sídlime v jednej budove, je to akási donáška do domu...“ Spoločná knižnica ústavov sa zmenila na odberovú miestnosť. Postupne prichádzali nielen „domáci“, ale aj fyzici, parazitológovia a iní.

Pravidelný mladý darca, psychológ Mgr. Michal Kentoš, PhD., zo Spoločenskovedného ústavu SAV v Košiciach si priviedol aj dvoch kamarátov z mimoakademického prostredia. Ján Gálik mal trojnásobnú radosť – nielen, že bolo zaregistrovaných až 16 záujemcov o darovanie krvi bez nároku na odmenu (hoci troch lekárka vyradila pre nižší počet červených krviniek), ale že medzi nimi boli 4 prvodarcovia a že tentoraz mohol darovať krv aj on a žiadny herpes ho – ako naposledy – neobmedzoval. Za každú darovanú kvapku krvi im patrí poďakovanie, nabudúce sa azda pridajú aj ďalší...
K. Č.

26. ZASADNUTIE PREDSEDNÍCTVA SAV 2. 6. 2011

Predsedníctvo SAV

prerokovalo:

- informáciu z rokovania Kontrolnej rady areálu SAV na Dúbravskej ceste,
- komentár k Návrhu limitov príjmov a výdavkov rozpočtovej kapitoly SAV na roky 2012 – 2014,
- scenár slávnostného odovzdávania cien SAV v Smoleniciach,
- informáciu o stave príprav pravidelného hodnotenia vedeckých organizácií SAV v roku 2012;

schválilo:

- Štatút a rokovací poriadok Knižničnej rady SAV,
- rozpis bežných finančných prostriedkov na podporu projektov MVTS v 2. etape roku 2011,
- zmenu v zložení Rady programu Centier excelentnosti SAV,
- Atestačnú komisiu pre vedeckých zamestnancov Ústavu experimentálnej fyziky SAV,
- návrh zmluvy o spolupráci SAV, MK SR a MŠVVŠ SR pri zabezpečení pokračovania projektu Slovenský národný korpus na roky 2012 až 2016;

odsúhlasilo:

- návrh listu pre Výbor NR SR pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport k návrhu novely Zákonníka práce pre zachovanie možnosti opakovaného pracovného pomeru na dobu určitú pre vedeckých pracovníkov. P SAV odporučilo predsedovi SAV odoslať list relevantným Výborom NR SR vrátane Výboru NR SR pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport a predsedom parlamentných klubov,
- uzatvorenie Zmluvy o spolupráci SAV s EDYMAX HOLDING, a. s.,
- zapojenie organizácií SAV do projektu INSTRUCT,
- sanáciu nehnuteľnosti „Drevený pavilón“ v správe ÚACH SAV,
- pridanie dvoch liniek na hlavnú webovú

stránku Slovenskej akadémie vied, a to konkrétne: www.facebook.com/SlovenskaAkademiaVied a www.twitter.com/AkademiaVied s cieľom rozšírenia povedomia verejnosti o Slovenskej akadémii vied na sociálnych sieťach;

udelilo:

- Pamätnú plaketu SAV Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky;

vsadzovalo na vedomie:

- správu zo zahraničnej cesty F. Gömöryho z účasti na ESF General Assembly vo Frankfurtu. Cieľom bola reprezentácia SAV na mimoriadnom zasadnutí Európskej nadácie pre vedu (European Science Foundation), ktoré malo na programe jediný bod – rozhodnúť o transformácii, resp. zániku organizácie pre účely zlúčenia ESF s EUROHORCS (združenie predsedov európskych grantových agentúr). Delegátom, zastupujúcim členskú organizáciu, predniesli návrhy dvoch alternatív prof. Makarow (výkonná riaditeľka ESF) a prof. Imboden (predseda EUROHORCS). K ich vystúpeniu prebehla diskusia, v ktorej odzneli argumenty v prospech oboch alternatív. Ani jednu z predložených alternatív transformácie ESF sa nepodarilo schváliť, vrcholné orgány musia pripraviť návrh ďalšieho postupu. Je potrebné, aby SAV venovala pozornosť ďalšiemu vývoju v ESF,
- správu zo zahraničnej cesty L. Falšana. V dňoch 24. –29. mája 2011 sa spolu s J. Oszlányim zúčastnili na rokovaní Steering Platform on Research for Western Balkan Countries, ktoré sa konalo v Ochride (Macedónsko). Na tomto stretnutí sa zúčastnili ako predstavitelia Priority 7 Dunajskej stratégie, kde sú Slovensko (v zastúpení SAV) a Srbsko (v zastúpení Univerzity v Novom Sade) spolukoordinátormi tejto priority. Hlavným cieľom rokovania bol odpočet jednotlivých členských krajín, reprezentovaných

hlavne príslušnými ministerstvami, aktív v prospech rozvoja vedy a výskumu za obdobie od ostatného stretnutia platformy v Budve (Čierna Hora) v roku 2010. Jedným z bodov programu stretnutia bola aj informácia o Dunajskej stratégii a Priorite 7 (Znalostná spoločnosť, výskum, vzdelanie a inovácie), ktorú podal spolukoordinátor tejto priority za Srbsko – M. Veskovič, rektor Univerzity v Novom Sade. L. Falšan sa skontaktuje vo veci Dunajskej stratégie s MŠVVŠ SR a Ministerstvom zahraničných vecí SR,

- správu zo zahraničnej cesty J. Barančíka. V dňoch 9. 5. a 10. 5. 2011 sa zúčastnil v Prahe dvojdnového seminára: Manažment projektov 7. RP, ktorý zorganizovalo Technologické centrum AV ČR. Seminár bol určený predovšetkým pre výskumných a administratívnych pracovníkov, ktorí majú záujem podávať návrhy projektov ako koordinátori, prípadne ako partneri. Informácia pre organizácie SAV bola zverejnená na webovej stránke SAV,
- správu zo zahraničnej cesty J. Barančíka zo zasadnutia pracovnej skupiny (WG meeting) a medzinárodnej koordinačnej skupiny (Transnational Coordination Team – TCT) medzinárodného koordinačného projektu MNT ERA.Net II v Istanbuli. Prvý deň bol predmetom rokovania predovšetkým call 2011 v rámci WP 3 – Implementation a prerokovanie výsledkov hodnotenia jednotlivých partnerov konzorcia v rámci 1. kola predložených a registrovaných pre-proposals (za SAV predložených za I. a II. OV SAV 8 pre-proposals),
- správu zo zahraničnej cesty V. Vilhanovej z účasti na 85. zasadnutí Valného zhromaždenia medzinárodnej akademickej únie, ktoré sa konalo v Bruseli, ako delegátky za SAV a zároveň vedúcej a hlavnej koordinátorky medzinárodného vedeckého projektu č. XXII. pod záštitou UAI FONTES HISTORAE AFRICANAE.

Mária Rybecká

V SMOLENICIACH O TOLERANCIÍ

V Kongresovom centre SAV Smolenice sa 27. mája t.r. uskutočnila medzinárodná vedecká konferencie pod názvom *Tolerancia v spoločnosti* s podtitulom *Aktuálne otázky: mravnosť, morálka, etika, právo a zákon*. Atmosféru podujatia približuje fotoreportáž Vladimíra Šmihulu.

1. Prezident Európskej akadémie vied a umení (EAVU) so sídlom v Salzburgu prof. Felix Unger (vľavo) preberá z rúk prof. Milana Čiča Medailu prezidenta SR, ktorou Ivan Gašparovič vzdal hold tejto všestrannej osobnosti – špičkovému kardiochirurgovi, zároveň vysokoškolskému pedagógovi, ale aj filozofovi a prognostikovi. >>> 2. Predseda SAV prof. Jaromír Pastorek v srdečnom rozhovore s prof. Felixom Ungerom. >>> 3. Konferencia bola aj príležitosťou zablahoželať dvom čerstvým sedemdesiatnikom – dlhoročnému predsedovi SAV, viceprezidentovi EAVU prof. Štefanovi Lubymu a organizátorovi konferencie, prezidentovi nadácie nesúcej jeho meno, prof. Štefanovi Kassayovi (vľavo) no a samozrejme takisto významnému prof. Felixovi Ungerovi. >>> 4. Účastníci konferencie medzi sebou privítali – aj keď len na skok – bývalého podpredsedu SAV a terajšieho predsedu Výboru NR SR pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport Dušana Čaploviča – na fotografii sa zdraví s prof. Jaromírom Pastorekom. >>> 5. Pohľad do auditória konferencie. >>> 6. Chvilky pohody na terase Smolenického zámku počas prestávky konferencie.

FOTOGRAFIAMI NA PREDNEJ A ZADNEJ STRANE OBÁLKY SA VRACIAME K VÝSTAVE VEĽKOFORMÁTOVÝCH FOTOGRAFIÍ KRÁSY ŽIVOTA TAK TROCHU INAK, KTORÚ PRIPRAVILI VEDECKÍ PRACOVNÍCI NEUROBIOLOGICKÉHO ÚSTAVU SAV V KOŠICIACH DÁŠA ČÍŽKOVÁ, STANISLAVA JERGOVÁ, LUCIA SLOVINSKÁ A MARTIN MARŠALA. SNÍMKY ZOBRAZUJÚ BUNKY NERVOVÉHO TKANIVA, PRE KTORÉ JE PRODUKCIA A ŠÍRENIE ELEKTRICKÝCH IMPULZOV HLAVNÝM ŽIVOTNÝM POSLANÍM. FOTOGRAFIE VZNIKLI PRI KAŽDODENNOM VÝSKUME A BOLI UROBENÉ POD FLUORESCENČNÝM MIKROSKOPOM, ČO IM K ICH INFORMAČNEJ HODNOTE PRIDÁVA ZAUJÍMAVÚ ESTETICKÚ ATRAKTÍVNOSŤ.

NA FOTOGRAFII DOLU – ZÁBER NA VÝSTAVU V ZREKONŠTRUOVANOM A PREBUDOVANOM VÝMENNÍKU. Foto: Tomáš Čížmárik

